

Vabaühenduste manifest 2009. aasta kohalike valimiste eel. Kokkuvõte ja analüüs

Urmo Kübar, Martin Meitern
EMSL

Sissejuhatus

2009. aasta oktoobris toimunud kohalike valimiste eel koostasid Eesti vabaühendused EMSLi eestvedamisel manifesti, mis koosnes kahest osast. Hea valimistava kirjeldas ootuseid valimiskampaaniatele, millega tulevased volikogude koosseisud selgitatakse. Teine osas esitasid ühendused ettepanekud kandidaatidele tegevusteks, mis sõltuvad kohalikest omavalitsustest ja mida nad valituks osutununa saaksid ette võtta, et aidata kaasa kodanikuaktiivsusele ning vabaühenduste ja omavalitsuste paremale koostööle.

Tegu oli teise korraga, mil ühendused Eestis oma manifestiga välja tulid – esimene manifest pandi kokku 2007. aasta Riigikogu valimiste eel. Kuigi eesmärgipüstituselt sarnane, oli selge, et vajalikud tegevused eesmärgi saavutamiseks on kahel korral küllaltki erinevad. Järgnevalt analüüsime nii ettevõetud tegevusi kui ka saavutatud tulemusi, tuues välja nii õnnestumised kui ka ebaõnnestumised ja õppetunnid. Esmajoones on analüüs mõeldud sisendina järgmiseks vabaühenduste manifestiks 2011. aasta Riigikogu valimiste eel, aga ka üldisemalt EMSLi tegevustesse. Samuti loodame, et siit leiavad huvitavat ja kasulikku oma tegevuse jaoks teised organisatsioonid ja kodanikuaktivistid.

1. Manifesti projekti tegevused

1.1. Eeltöö ja eesmärgipüstitus

2007. aasta Riigikogu valimiste manifest oli vabaühenduste jaoks küllaltki edukas. Otseseks tulemuseks oli mitmete manifesti ettepanekute jõudmine valitsuse tegevuskavva, sh. Kodanikuühiskonna Sihtkapitali asutamine, mis on esimeste tegevusaastatega tõestanud oma vajalikkust ja toimivust. Vahest veel olulisem, kuigi raskemini mõõdetav, oli see, et manifest ja selle tutvustamiseks toimunud tegevused võimaldasid paremini teadvustada kodanikuühenduste olemust, tegevusi ja arenguvajadusi erakondadele, meediale ja avalikkusele, aga ka kolmandale sektorile endale.

Kohalikud valimised on manifesti mõttes mitmeti keerulisem situatsioon. Parlament on üks ja ainus, enam-vähem kindlalt on teada ka erakonnad, kes sinna valituks osutuvad ja nende puhul omakorda inimesed, kes poliitikat kujundavad. Seega kui kodanikuühendused olid 2006. aasta teises pooles omavahel olulisemates ettepanekutes kokku leppinud, oli põhimõtteliselt vaja kohtuda kuue erakonna esindajatega, et neid ettepanekuid tutvustada, nende üle arutleda ja aru saada erakondade seisukohtadest nende suhtes. Lisaks toimusid

manifesti tutvustamine avalikkusele meedia vahendusel, üks avalik arutelukoosolek, suhtlemine kandidaatidega valimisringkondades, mida tegid eelkõige kohalikud aktivistid. Tegevused olid küllaltki lihtsasti keskselt koordineeritavad.

Kohalike valimiste puhul tuli esmajoones arvestada, et olukord ja vajadused erinevad omavalitsuste kaupa suurel määral. On kohti, kus ühenduste ja omavalitsuse koostöö toimib mõlema poole hinnangul hästi ja pidevalt ning otsest vajadust valimiste eel selliste ettepanekutega välja tulla ei ole. Teisalt on kohti, kus suhted on konfliktised, koostöö kas väga algtasemel või üldse puudu. Arvestama pidi nii kohalike omavalitsuste kui ka ühenduste erineva tasemega, millest tulenevalt erinevad juba arusaamad koostöö vajalikkusest üleüldse, selle täpsematest toimimise viisidest või ootused ja võimalused selleks. Erinevalt Riigikogu valimistest on kodanikuühendused paljudes kohtades ka ise aktiivsed osalejad valimistel kandidaatidena, mis muudab keerulisemaks rollide defineerimise.

Ettevalmistustega manifestiks alustasime 2008. aasta suvel esimeste nõupidamistega EMSLi nõukogu ja kontori osalusel. Selles etapis sai paika manifesti üldine olemus, analüüsitud läbi riskid ja mõeldud nende maandamisele. Esialgse plaani kohaselt pidi manifest koosnema kolmest osast: hea valimistava, üldisemad üle-eestilised ettepanekud omavalitsustele ning spetsiifilisemad kohalikest oludest tulenevad ettepanekud. Hea valimistava koostati 2009. aasta kevadel Euroopa parlamendi valimiste eel ning selle osas enne kohalikke valimisi olulisi muudatusi ei plaanitud (vaid teksti muudeti nii palju, et lisaks erakondadele laieneks see ka valimisliitudele ja üksikkandidaatidele). Üle-eestilised ettepanekud oli plaanis koostada EMSLi eestvedamisel ja huvilisi kaasates, kohalike ettepanekute jaoks aidata kaasa kohapealsete võrgustike tekkimisele, kes need läbi arutaks, sõnastaks ja siis kandidaatidele tutvustama hakkaks. Palju lootusi panime Minu Eesti mõttetalgute käigus kujunevale üle-eestilisele võrgustikule, nähes eelkõige neis arutelugruppides ka potentsiaalseid manifesti kohalikke eestvedajaid.

Manifesti koostamise üldiseks eesmärgiks lugesime esiteks, esitada vabariiklaste poolt erakondadele ja teistele kandideerijatele ettepanekud neist sõltuvateks tegevusteks, mis aitaksid kaasa kodanikuaktiivsuse, -ühenduste ja -ühiskonna tugevnemisele; ning teiseks, saavutada toetus neile ettepanekutele.

Indikaatoritena seadsime järgmised:

- omavalitsuste arv, kus ühendused ja kogukonnad oma manifesti koostavad. Põhirõhu paneme sellele, et manifestid koostataks suuremates linnades (Tallinn, Tartu, Pärnu, Narva), kokku püüame saavutada vähemalt 100 omavalitsust.
- manifesti koostamisse kaasatud ühenduste arv. Üle Eesti püüame saavutada vähemalt 500 ühenduse osalemise.
- KOV tööplaanidesse või koalitsioonilepetesse jõudnud ettepanekute arv. Siin ei oska me saavutustaset prognoosida, sest puudub võrdlusvõimalus, pigem on selle edukust võimalik hinnata tagantjärele, kasutades lihtsalt tervet mõistust ja kriitilist meelt.

Samuti nägime, et manifesti koostamise ja levitamise tegevused aitavad omakorda kaasa mitmele raskemini mõõdetavale, aga samuti vajalikule positiivsele arengule:

- kogukondade ja ühenduste võimustamine (arusaam ja oskused, et olla ise poliitikaprotsessides aktiivne osaleja)
- kogukonnasisene koostöö
- parem koostöö kodanike ja avaliku võimu vahel
- avalik teadlikkus kodanikuühenduste tegevusest, rollist ja potentsiaalset, arenguvajadustest, mis omakorda võiks kaasa aidata ka suuremale huvile nende tegevuses osaleda
- ühenduste suurem teadlikkus üle-eestilise koostöö potentsiaalset ja EMSL-i, selle läbi EMSL-i kandepinna laienemine

Mis läks hästi?

- Tänu Riigikogu valimiste manifestile oli olemas kogemus ja üldisem ettekujutus seekordse manifesti olemusest ja vajalikest tegevustest; seekordset manifesti-ideed tutvustades sai viidata Riigikogu valimiste manifesti tulemusele.
- Heale valimistavale oli kohalike valimiste ajaks juba saavutatud arvestatav tunnus vähemalt erakondade ja meedia seas

Mis ei läinud hästi?

- Kuigi ettevalmistused algasid varakult, läks 2009. aasta maikuuni suur osa EMSL-i ajast Minu Eesti mõttetalgutega ning hea valimistavaga seotud tegevustele, mistõttu manifesti teksti koostamise (v.a. hea valimistava) ja võrgustiku loomise tegevused käivitati alles suve alguses.
- Edukuse indikaatorid olid suhteliselt „laest“ võetud. Ühest küljest küll loogilised, ent ei tuginenud tegelikule kogemusele (mida ei olnudki) ning ei osutunud töö käigus olulisekski (vt. lähemalt allpool)

1.2. Võrgustiku loomine ja manifesti teksti koostamine

Kohalikke eestvedajaid hakkasime aktiivselt otsima suvel, levitades infot nii EMSL-i kanalite kaudu kui ka Minu Eesti kohalike eestvedajate listis, samuti Kodukandi ja teiste EMSL-i liikmete kaudu, kellel teadsime olevat suurema üle-eestilise katvuse. Nõu kontaktisikute leidmiseks küsisime ka maakondlikelt arenduskeskustelt. Paljude inimeste ja organisatsioonidega suhtlesime otse ja tegime neile ettepaneku hakata kohalikuks eestvedajaks. Korraldasime kohtumised potentsiaalsete huvilistega Hiiumaal, Tallinnas, Tartus, Jõhvis ja Pärnus, ideed käisime tutvustamas Kodukandi Maapäeval, kus osales külaseltsi üle Eesti.

Oma kodulehele koostasime erinevaid juhendmaterjale, millele neis kirjades viitasime: soovitusi kohaliku manifesti koostamiseks; argumente, mida teemat teistele kohalikele ühendustele ja ka kandidaatidele tutvustades saaks kasutada; edulugusid ja õpetlikke näiteid kohalikust koostööst.

Paralleelselt asusime koostama manifesti üle-eestilise osa teksti lisaks heale valimistavale. Ka selle jaoks kutsusime huvilisi esmalt tegema ettepanekuid, seejärel kommenteerima koostatud mustandit. Organisatsioonidest andsid siin suuremat panust Kodukant, Eesti Noorteühenduste

Liit, Eesti Väitlusselts, e-Riigi Akadeemia jt, kellega EMSLil ka varasemast tihedam koostöö. Teksti saime lõplikult valmis augusti lõpuks.

Eestvedajate võrgustiku loomine ei andnud siiski soovitud tulemusi. Listikirjad tõid mõnikümmend vastust potentsiaalsetelt huvilistelt, kohtumistel osales tavaliselt 10-15 kohalikku organisatsiooni (Jõhvis neli; Hiiumaal ei korraldanudki me koosolekut, vaid kohtusime kahe potentsiaalse eestvedajaga). Ka otsepöördumistele sageli ei vastatud. Üheks põhjuseks oli ilmselt suvi, mil ongi inimesi raskem kätte saada ning mil paljud eelistavad mõelda muule kui tööle ja mitme kuu pärast toimuvatele valimistele. Ootuspäraselt vastasid ka paljud, et neil ei jätku selliseks tegevuseks aega. Paljud kohalikud aktivistid teatasid, et kuna nad kandideerivad ka ise, ei oleks manifesti koostamise eestvedamine sobilik ja võiks tähendada rollikonflikti. Õpetlikumad olid aga järgmised sageli kordunud vastused:

- valimiste teema ei paku huvi, ei soovi sellega tegeleda (näiteks Minu Eesti mõttetalgute formaat sobis sellistele inimestele paremini)
- ei tunne piisavalt teisi kohalikke ühendusi
- ootused EMSLi suuremale vahetule rollile: kui EMSL kutsuks kohalikud ühendused kokku, siis osaleks küll; kui EMSL pakuks välja näidise, milline kohalik manifest võiks olla, siis seda täiendaks omalt poolt

Mitmed eestvedajad tegid ka katset teisi kokku võtta, kuid tõdesid seejärel huvipuudust ja loobusid. Kohalike ühenduste täiendustega manifestid sündisid meile teadaolevalt lõpuks ainult Tallinnas, Tartus ja Pärnus, kus kõigil olid olemas aktiivsemad kohalikud eestvedajad (Tallinnas Uue Maailma Selts, Pärnus MTÜ Kodanikujuuljus, Tartus Domus Dorpatensis). Siiski, nagu näitas pärast manifesti kohalike eestvedajate seas läbi viidud küsitlus, oli omapoolseid täiendusi tehtud ka mujal või siis lihtsalt sõnastatud ühenduste poolt ettepanekuid kandidaatidele.

Nähes, et algne plaan suurest hulgast kohalikest võrgustikest ei teostu, loobusime sellest. Keskendasime oma jõudu rohkem Tallinna ühenduste võrgustikule ning manifesti üle-eestilise osa tekstile, samuti teadvustasime, et selle tutvustamine kohalikele kandidaatidele jääb suuremas osas meie vastutada.

Mis läks hästi?

- Üle-eestiliste ettepanekute mustandit täiendas omapoolsete ettepanekutega mõnikümmend inimest, veel rohkemad tõdesid, et tekst on hea, katab kohalikud vajadused ja seepärast eraldi kohapealse osa väljatöötamise vajadust ei ole.
- Kolmes suuremas Eesti linnas tekkis manifesti ümber kohalike ühenduste tuumik, kes täiendasid seda omalt poolt ning suhtlesid hiljem ka kohalike kandidaatidega. Viimast toimus siiski veel paljudes paikades.

Mis ei läinud hästi?

- Loodetud suurt hulka kohalikke võrgustikke ei tekkinud. Lootus kasutada selleks Minu Eesti võrgustikku, mis kattis kõik linnad ja vallad, ei osutunud õigustatuks.

Õppetunnid

- Oskus teadvustada valimisi kui võimalust ühenduste ühiseid huvisid kandidaatidele esitada ja nende üle läbi rääkida on nõ. rohujuuretasandil väike. Paradoksaalselt on see nii eriti just neis paigus, kus paremat koostööd ühenduste ja KOVi vahel oleks eriti vaja.
- Ootus EMSLi (või kellegi teise) suuremale vahetule rollile on suur – hindasime üle kohalikku initsiatiivi ja koostööd ühenduste vahel, lootes, et piisab idee andmisest ja innustamisest ning keskest toetustegevusest nagu juhendmaterjalide koostamine.
- Kohalikud eestvedajad, eriti need, kes ei ole veel kuigi kogenud, vajavad rohkem toetust, milleks aga me ei olnud valmistunud (oleks nõudnud ilmselt teistsugust struktuuri meie organisatsioonis, rohkem inimesi, kes nendega vahetult suhtlevad) – asjad, mis meile tunduvad üsna lihtsad nagu suhtlemine teiste ühenduste ja kandidaatidega, olid nende jaoks palju julgust nõudvad ning piisava julgustamise ja toetamiseta jäeti see pigem tegemata või pooleli.
- Abiks oleks olnud, kui manifesti tekst oleks saanud varem valmis, juba enne kohalike eestvedajate võrgustiku loomisega alustamist (samamoodi meie idee oli seda koostada koos tulevaste eestvedajatega, et tekst saaks paremini vastav kohalikele vajadustele). Sel juhul oleks olnud neil pakkuda konkreetsem tekst, mitte üldine idee, ja ilmselt oleks paljud suutnud sellega paremini suhestuda. Ühtlasi oleks meil olnud suvel rohkem aega võrgustikuga töötamiseks.

1.3. Manifesti teksti tutvustamine

Manifesti teksti saatsime omalt poolt kõigile kohalikele omavalitsustele ning erakondadele, paludes viimastel seda levitada ka endaga seotud valimisliitude seas. Sama palvega pöördusime ka EMSLi võrgustikku kuuluvate ühenduste ja nende inimeste poole, kellega olime manifesti asjus suhelnud. Ka need, kes kohalikku osa koostamise eestvedamist enda peale võtta ei tahtnud, olid üldjuhul nõus saatma valmis teksti oma linna või valla valimisnimekirjadele; mitmed neist suhtlesid nendega seejärel veel ka suuliselt. Küsisime ka ise Vabariigi Valimiskomisjonilt kõigi registreeritud valimisliitude kontakte, kuid neid me ei saanud. Kindlasti kõigi valimisnimekirjadeni manifest seetõttu ei jõudnud, ent siiski märkimisväärse osani. Pärast valimisi kohalike omavalitsuste seas läbi viidud küsitlusele vastanutest ütles 60%, et olid manifestist enne valimisi teadlikud ning 40% vastas, et kuulis sellest esimest korda meie küsitluse kaudu (kas siis jätsid meie saadetud kirja tähelepanuta või siis on tegu uute võimule tulnutega, kelle kontakte meil enne valimisi ei olnud).

Meediakajastused keskendusid manifestist enam hea valimistava osale, manifesti koostööettepanekutest KOVidele kirjutati vaid üks ülevaade Postimees Online's. Paljud maakonnalehed (ja ka venekeelne Postimees) avaldasid Urmo Kübara arvamuseartikli „Hea valimistava järgimine näitab lugupidamist valijatest“, erinevates raadiokanalites avaldati meile teadaolevalt viis pikemat temaatilist intervjuud või kommentaari, Postimees Online's kaks, Postimehe ja Eesti Päevalehe paberlehes vastavalt kaks ja üks ning Eesti Televisioonis samuti üks pikem kajastus. Lisaks on heale valimistavale viidatud veel mitmetes kajastustes (nt. Marek Reinaasi kommentaar Eesti Päevalehes 06.10 nõ. Tallinna abipaketi maksumusest jts). Meile teadaolevad meediakajastused on linkidena kättesaadavad www.ngo.ee/manifest.

Mis õnnestus?

- Kuigi kohalike eestvedajate võrgustiku käivitamine ei õnnestunud, suutsime siiski ka valdavalt oma kanalite kaudu jõuda manifesti ettepanekutega enamiku Eesti kohalike omavalitsusteni.
- Meedia ja erakondade teadlikkus EMSList kui hea valimistava levitajast ja järelevalvajast oli tänu europarlamenti kogemusele suurem. Meediakajastuste hulga ja sisuga võib rahule jääda.

Mis jäi puudu?

- Jõudmine nende valimisliitudeni, kes ei olnud võimul
- Meediahuvi äratamine hea valimistava kõrval ka koostööettepanekute vastu KOVidele.

1.4. Hea valimistava

Võrreldes europarlamenti valimistega, mille puhul jäime hätta kõigile meedia-poolsetele kommentaarisoovidele vastamisega, valmistusime seekord paremini ja kaasasime erinevate elualade arvamusi liidreid, kes vabatahtlikena omalt poolt hea tava järgimise või mittejärgimise kohta kommentaare jagasid. Sellesse nõ. valimistava valvurite ekspertgruppi kuulusid näiteks Marek Reinaas, Juhan Kivirähk, Veiko Spolitis, Iivi Masso, Rein Veidemann, David Vesviov, Agu Uudelepp, Martin Kala, Ivar Tallo. Käivitasime ka Hea Kodaniku ajaveebi rubriigi, kus kampaanias toimuval silma peal hoidsime ja omalt poolt kommentaare ja soovitusi jagasime.

Kuigi mitte kõik „valvurid“ ei olnud võrdselt aktiivsed, õigustas see lähenemine end. Esiteks jagas see paremini töökoormust, ent sel moel sai hea valimistava ka rohkem kõlapinda ja kaalu. Kahel juhul kasutasime kommentaatoritena ka eksperte väljastpoolt meie „valvurite“ ringi (e-hääletuse ekspert Tarvi Martens ja Siseministeriumi sisejulgeoleku nõunik, mh. häälteostmise teemaga tegelev Anne Schmidt).

Võrreldes europarlamenti valimistega saime oluliselt rohkem näiteid kohtadelt, sh. mõned väga põhjalikult analüüsitud näited (nt. roheliste Tallinna programmi lubaduste kohta, 11.10, vt. <http://valimistava.blogspot.com/2009/10/roheliste-tallinna-programm.html>). Ühel korral pöördus meie poole hinnangu saamiseks ka Avaliku Sõna Nõukogu. Samuti saime teateid, et heale valimistavale viidatakse ka kohalikes omavahelistes debattides, ilma et meie poole olekski hinnangu saamiseks pöördutud. Seda, et hea valimistava tõlgendamine ei ole eksklusiivselt EMSLi õigus, vaid tegu on igaühele pakutud „mõõdupuuga“, rõhutasime ka omapoolses kommunikatsioonis.

Kokku ilmus meil vahemikus 14. september - 17. oktoober 26 blogikirjutist, mis meie antud siltide järgi¹ reastasid järgnevalt (ühel artiklil võis olla mitu silti):

- Keskerakond 10
- ametikoha kuritarvitamine 8

¹ Silte jagasime järgmistes kategooriates: erakonnad (kasutatud siltidest: Keskerakond, IRL, rohelised), valimistava punktid (ametikoha kuritarvitamine, häälteost, propaganda, peibutuspardid, pädevus, sisukus), kampaaniakanalid (välireklaam, lehereklaam, debetid) ja muud (Tallinn, e-hääletamine, valimisvaatlus, meedia).

- häälteost 5
- propaganda 5
- välireklaam 5
- e-hääletamine 4
- Isamaa ja Res Publica Liit 3
- peibutuspardid 3
- meedia 3
- rohelised 3
- Tallinn 3
- pädevus 2
- sisukus 2
- debatid 1
- lehereklaam 1
- valimisvaatlus 1

Vahemikus 14. september kuni 25. oktoober 2009 külastati hea valimistava blogi 1512 korda (983 unikaalset külastust) ja vaadati 2431 lehekülge. Suurim külastatavus ühel päeval oli valimispäeval, 18. oktoobril, mil leheküljele tehti 157 külastust. Keskmiselt päeva kohta jagatuna oli külastatavus (36) suurem kui Hea Kodaniku ajaveebil (2009. aasta keskmine oli 23 külastust päevas), aga loomulikult oluliselt väiksem kui www.ngo.ee portaalil (2009. aasta keskmine 421 külastust päevas)

Mis õnnestus?

- Valimistava valvurite ekspertgrupi käivitamisega jagasime paremini töökoormust ja saime heale tavale ka rohkem kajastust.
- Saime võrreldes europarlamenti valimistega oluliselt rohkem infot „väljastpoolt“, kui inimesed meile teatasid olukordadest, kus nende meelest on tavaga vastuollu mindud. Saime mitmeid teateid, kus head valimistava kasutati kampaaniavõtete hindamise alusena kandidaatide endi initsiatiivil.
- Meile saadetud näiteid suutsime operatiivselt omalt poolt kommenteerida, tuues välja niihästi selle, millist tava punkti on rikutud, miks see meie hinnangul halb on ja kuidas sarnases olukorras käituda vastavalt heale valimistavale.

Mis ei õnnestunud?

- Lisaks omapoolsetele kommentaaridele meile laekunud näidetele palusime teemat kommenteerida ka erakonnal või kandidaadil, kellele hea tava rikkumist ette heideti, kuid seda võimalust ei kasutanud keegi. See olnuks hea debati arendamiseks.
- Valimistava ajaveebi loetavus jäi kaunis madalaks.
- Meile saadetud näited jäid siiski üsna juhuslikuks ega pretendeeri kindlasti ammendavale ülevaatele hea valimistava järgimisest kampaanias.

1.5. Märka Argumenti! koolitused

Märka Argumenti! kampaania koolitused olid MTÜ Eesti Väitlusseltsi poolt korraldatud ning EMSLi ja BAPPi toetusel läbi viidud kriitilise mõtlemise koolitused, mis olid mõeldud

täiendama manifesti-tegevusi. Koolitused olid suunatud eelkõige vabaihenduste töötajatele, kes puutuvad igapäevaselt kokku oma koostööpartnerite ja liikmete otsuste mõjutamisega. Koolitus pakkus uue, väitlusliku nurga alt vastuseid järgmistele küsimustele:

- Kuidas luua ja hoida koostööd avaliku sektoriga?
- Kuidas veenda rahastajaid ja koostööpartnereid on idee tugevuses?
- Kuidas suurendada ja kaasata liikmeskonda?

Koolitus keskendus argumenteerimisoskusele kui lihtsale lähenemisviisile, mis aitab muuta koostöösuhted konstruktiivseks ning koostööettepanekud kaalutletuks. Olenevalt koolituse mahust (näiteks Tallinna koolitus oli 2-päevane) pakuti õppemeetoditena lisaks ka videotreeningut, mis treenis osalejate esinemisoskust.

Koolitatavad olid peamiselt vabaihenduste liikmed üle Eesti. Iga koolituspäev oli kaheksa akadeemilise tunni pikkune (45 minutit) ja viidi läbi järgmistes kohtades:

1. Tartus 07. oktoober 2009, koolitaja Margo Loor
2. Tallinnas 16.-17. oktoober 2009, koolitaja Andero Uusberg
3. Rakveres 24. oktoober 2009, koolitaja Liisa Past
4. Paides 31. oktoober 2009, koolitaja Kajar Kase
5. Pärnus 31. oktoober 2009, koolitaja Toomas Roolaid
6. Narvas (vene keeles), 14. november 2009, koolitaja Toomas Roolaid

EMSLi kaudu saadi kontakti kohapealsete erinevate linnade vabaihenduste esindajatega, kes toetasid korraldajad ruumide leidmisega ning inimestele info levitamiseks. Kokku osales kuuel koolitusel 55 inimest.

Tagasisidest ilmnas, et kõige rohkem väärtustati koolitustel analüüsiv ja kriitilist lähenemist (ühiskondlikesse) probleemidesse. Enamus osalejatest rõhutasid, et nad said aru, mis on argument ja miks argumenteeritud diskussioon oluline on. Oluliseks peeti ka oskust demagoogiat enam tähele panna ja sellele adekvaatselt reageerida.

Edaspidisteks ettepanekuteks osalejate poolt olid näiteks: viia läbi analoogseid koolitusi ka 2-päevastena; mõelda venekeelsete koolituste peale erinevates linnades üle Eesti ja kindlasti välja arendada jätkukoolitus, mis võimaldaks samal osalejate ringil antud teemasid süviti käsitleda. Jätkuna „Märka argumenti“ koolitustele korraldasime samal teemal EMSLi 2010. aasta kevadkooli 26. märtsil Jüris, millest võttis osa 110 inimest, nende seas peaaegu pooleks kodanikuühenduste ja avaliku sektori esindajaid (kevadkool toimus EMSLi „Paremate poliitikate projekti“ raames, mille üheks eesmärgiks on mõlema sektori esindajate kokkutoomine ühiseks õppimiseks).

Mis läks hästi?

- Välja sai töötatud tugev koolitusprogramm, mida oleme hiljem kasutanud EMSLi kevadkoolis ning millega saab jätkata ka 2011. aasta Riigikogu valimiste eel
- Koolituste tagasiside oli väga positiivne.
- Sisu poolest oli kriitilise mõtlemise koolitus manifesti tegevustesse väga hästi sobiv täiendus.

Mis ei õnnestunud?

- Koolitustel osalejaid oli kokku loodetust mõnekümne võrra vähem (sobiv rühma suurus oleks olnud umbes 15 inimest koolituse kohta). Põhjust on raske ka tagantjärele seletada, sest koolitusi sai reklaamitud samal moel, nagu teisi sarnaseid ettevõtmisi, ning samasuguse sisuga EMSLi kevadkooli enam kui sada kohta registreeriti märtsis 2010 varuga täis kümnekonna päeva jooksul, nii et osale soovijatest olime sunnitud ära ütleva. Seega ei saa öelda, et teema vastu puuduks sihtrühmadel huvi või siis oleks reklaam olnud puudulik.
- Ei teostunud idee, et koolitustel osaleksid esmajoones kohalike manifestide eestvedajad (kuna väga selget kohalike eestvedajate võrgustikku ei kujunenudki välja)

2. Pärast manifesti

2.1. Küsitlus kohalike omavalitsuste seas

Detsembris ja jaanuaris, kui valimistest oli möödas piisav aeg, et linna- ja vallavolikogud ja –valitsused jõuaksid tööle rakenduda, viisime kohalike omavalitsuste seas läbi kirjaliku küsitluse, soovides esiteks koguda tagasisidet manifesti tulemuslikkusest ning teiseks rohkem infot olukorrast omavalitsuste ja ühenduste suhetes eri paigus, mis oleks aluseks EMSLi edasistele tegevustele ses suunas. Saatsime küsitluse e-posti teel kõigile kohalikele omavalitsustele. Kes meie palutud tähtjaks ei vastanud, neile saatsime esmalt kirjaliku meeldetuletuse ning kes ka sellele ei reageerinud, neile helistasime ja palusime vastata. Lõpuks saime vastused 101 kohalikul omavalitsuselt (44%). Maakondade kaupa jagunesid vastajad järgmiselt (vastanud omavalitsuste nimed on Lisas 1):

	Omavalitsusi	Vastanuid	%
Harjumaa	24	11	46
Hiiumaa	5	2	40
Ida-Virumaa	22	8	36
Jõgevamaa	13	5	38
Järvamaa	12	8	67
Läänemaa	12	7	58
Lääne-Virumaa	15	7	47
Põlvamaa	14	3	21
Pärnumaa	20	6	30
Raplamaa	10	4	40
Saaremaa	16	6	38
Tartumaa	22	10	45
Valgamaa	13	7	54
Viljandimaa	16	11	69
Võrumaa	13	6	46
KOKKU	227	101	44

Vastanud omavalitsustest kõige väiksem oli 351 elanikuga Kihelkonna vald Saaremaal, kõige suurem Viljandi linn 19 297 elanikuga (maakonnakeskustest olid vastajate seas veel Rakvere,

Kuressaare, Haapsalu, Rapla, Paide ja Kärdla). Kokku elab vastanud omavalitsuste territooriumil 24% Eesti elanikkonnast. Küsitluse kaudu saadud andmed võimaldavad ka põhjalikumalt analüüsida eri laadi kohalike omavalitsuste suhteid kodanikualgatusega (nt. kas esineb mingeid piirkondlikke seaduspärasusi, seost KOVi suuruse või võimekusega Geomedia 2009. aastal koostatud indeksi põhjal), mis küll manifesti tulemuslikkuse hindamise seisukohalt ei ole oluline info.

Vastanutest oli 60% manifestist enne valimisi kuulnud, 40% väitis end sellest esmakordselt kuulvat meie küsitluse kaudu (üks vastanu ütles, et oli kuulnud manifestist, aga ei teadnud selle sisu). Esimestest sai lõviosa (51) manifestist teada EMSLi või meedia vahendusel, erinevaid kohalikke allikaid nimetas 9: neljal juhul olid informeerijaks kolleegid-ametnikud, kolmel juhul valimisnimekirja kaaslased ja ainult kahel juhul kohalikud ühendused. EMSList ütles end enne meie küsitlust kuulnud olevat 65% vastanutest.

Küsitluse põhiosas keskendusime sellele, millised manifesti punktidest on vastanute hinnangul nende linnas või vallas juba toimivad ning millised mitte, viimaste puhul palusime öelda, kas nad oleksid sellest huvitatud või ei pea seda vajalikuks.

Manifesti teemad, mida KOVi ise hindasid enim rakendunuks:

	Toimib	Oleks vajalik	Pole vajalik
1. Ühenduste võimalused kajastada oma tegevusi KOV infokanalites (kodulehekülg, valla- või linnaleht vms)	94%	4%	2%
2. Ühenduste võimalused taotleda lisaks projektitoetustele ka tegevustoetust oma tegutsemissuutlikkuse tõstmiseks	89%	7%	4%
3. Ühenduste võimalused saada KOVi poolt abi ja nõustamist (nt. juriidilistes küsimustes, äriplaani koostamisel, rahastamisvõimaluste, ruumide ja inventari leidmisel vms)	87%	8%	5%
4. Ühenduste esindajate osalemine linna/valla volikogu komisjonide töös	86%	13%	1%
5. Ühenduste rahastamise põhimõtete olemasolu ja avalikustamine	75%	20%	5%
6. Kaasarääkimisvõimaluste kättesaadavaks tegemine ka väiksema osalemisvõimalusega inimestele (nt. keskustest kaugemal elavad inimesed, puuetega inimesed jms)	74%	20%	6%
7. Tegusamate ühenduste tunnustamine KOV poolt	71%	23%	6%

Manifesti teemad, mida KOVi ise hindasid vähim rakendatuks ning nende huvi rakendamise vastu:

	Toimib	Oleks vajalik	Pole vajalik
1. Avalike teenuste ühendustele delegeerimise põhimõtete kokkuleppimine ja avalikustamine	14%	67%	20%

2. Avalikkuse ja ühenduste kaasamispõhimõtete kokkuleppimine ja avalikustamine	37%	52%	11%
3. Töötaja määramine omavalitsuses, kelle ülesandeks on avalikkuse ja kodanikuühenduste kaasamise korraldamine KOV otsustesse ning muu suhtlemine kodanikuühendustega	39%	23%	37%
4. Töögruppide nagu külavanemate ümarlaud, noorte- või eakate volikogud jms moodustamine kohaliku volikogu juurde	39%	43%	17%
5. Koolituste korraldamine linna/valla ametnikele ja volikogu liikmetele kodanikuühenduste olemuse, tegutsemise ja paremate praktikate kohta, ning ühisürituste korraldamine teineteise paremaks tundmaõppimiseks	43%	49%	8%
6. Linnas/vallas tegutsevate ühenduste avaliku andmebaasi moodustamine	43%	51%	6%
7. Ühendustele tehtavate rahaeraldiste ja hilisema aruandluse avalikustamine KOV kodulehel	46%	44%	10%
8. Erinevate kaasamismeetodite rakendamine, loomaks eri vajadustele ja võimalustele vastavaid osalemise viise ja ergutamaks osalemist	53%	35%	12%
9. Analüüsimine, milliseid avalikke teenuseid saaks ja oleks vaja lepinguliselt ühendustele üle anda	55%	39%	6%

Tulemusi tõlgendades on oluline silmas pidada järgmist:

- 1) tegemist on KOV-poolse hinnanguga olukorrale ja vajadustele, mis ei pruugi kattuda sama linna või valla kodanikuühenduste hinnanguga;
- 2) paljas fakt, et mõni manifesti ettepanekutest on rakendatud, ei anna veel infot selle kohta, kui laialdaselt või milliste tulemustega ta toimib – näiteks milline on ühenduste teadlikkus eksisteerivast võimalusest, kui palju nad seda kasutavad ja kuidas selle rakendamisega rahul on;
- 3) vastustele lisatud kommentaarid näitavad, et mõnel juhul tõlgendavad KOVi küsimust EMSList erinevalt või ei pruugi sellest üldse aru saada (viimast mainiti mitmel korral näiteks küsimuse puhul erinevate kaasamismeetodite kasutamisest). On teada, et näiteks termineid nagu „tegevustoetus“ või „teenuste delegeerimine“ mõistetakse Eestis väga erinevalt; kaasamiseks peetakse tihti ka juba pelgalt informeerimist jne.

Sellele vaatamata on tegu meie seisukohalt olulise infoga eelkõige selle kohta, millistest manifesti punktidest KOVi ise enim huvitatud on. Kuna küsitlus ei olnud anonüümne (ainult üks 101-st vastanust on jätnud märkimata, mis omavalitsusega on tegu, piirdudes vaid maakonnaga), siis annab see võimaluse järgnevalt KOVi poole pöörduda ettepanekuga alustada koostööd nendest manifesti ettepanekutest, mille rakendamise vastu nad ise on huvi üles näidanud (ainult kaheksa vastanut on märkinud, et neil pole huvi ühegi manifesti ettepaneku rakendamise vastu, neist kahe hinnangul on kõik need juba nagunii rakendatud. Kaheksa KOVi näitasid üles huvi ainult ühe ja kaheksa KOVi kahe manifesti ettepaneku rakendamise vastu). Alustades koostööd sellest, mis partnerit enam huvitab, on võimalik edasi liikuda, et vaadata üle ka teiste manifestis välja käidud ettepanekute toimimine selles linnas või vallas.

2.2. Eestvedajate küsitlus

Paralleelselt kohalike omavalitsustega viisime pärast manifesti läbi ka küsitluse ka oma kohalike kodanikuühenduste-poolsete kontaktide seas. Selle küsimustiku saatsime umbes sadakonnale inimesele, kes olid suvel reageerinud meie listikirjades olnud üleskutsele, või kellega me olime ühendust võtnud kellegi teise soovitusel, ja kes (vähemalt esialgu) oli nõustunud oma kodukohas teemaga tegelema. Teades, et kohalikke manifeste olulisel määral ei sündinud (ning lisades siia KOV vastustest selgunud teadmise, et peamiselt kuulsid kandidaadid manifestist EMSLi kaudu, mitte kohalikelt inimestelt), oli nende küsimuste esitamise peamiseks sooviks koguda infot põhjustest, mis takistasid kohalikke eestvedajaid, et sellega arvestada edasiste tegevuste puhul.

Sellele küsitlusele saime 22 vastust kokku 10 maakonnast (Harjumaa 5, Võrumaa 4, Ida-Virumaa 3, Jõgevamaa, Valgamaa ja Lääne-Virumaa 2, Läänemaa, Pärnumaa, Raplamaa ja Tartumaa 1). Vastanutest kolmele oli see esimene kokkupuude EMSLi tegevustega.

Täpselt pooled vastanutest (11) märkisid tegevusi, mida nad olid manifesti loomiseks või levitamiseks teinud. Peamine tegevus oli info levitamine manifesti kohta oma linna/valla kodanikuühenduste seas, ülejäänud tegevused (suhtlemine kandidaatide või meediaga, omapoolsete ettepanekute sõnastamine) olid nähtavasti eestvedajate jaoks keerulisemad ja neid tehti märksa vähem. Kõige raskemana nimetatigi inimeste kaasahaaramist ja suhtlemist kandidaatidega. EMSLi-poolse toetuse osas oli kriitiline üks vastanu („EMSLi poolset tuge ei olnud, selgitusi päringule ei järgnenud. Manifest oli sõnaliselt keerulises vormis koostatud.“) ning üks soovinuks rohkem kohtumisi enne manifesti esitamist. Ülejäänud leidsid pigem, et EMSLi-poolne tegevus oli piisav ja takistused olid pigem kohalikud (aeg, vähene huvi vms).

Need, kes algsest huvist hoolimata ei hakanud manifesti tegevustes kaasa lööma, tõid peamiste põhjustena välja ajapuuduse ja vähese usu, et manifest võiks midagi muuta. Samuti mainiti väheseid suhteid teiste kohalike ühendustega või oma väheseid oskuseid selleks tegevuseks. Üks vastanu kandideeris ise ega pidanud seetõttu aktiivse rolli võtmist manifesti eestvedajana kohaseks.

2.3. Suhtlemine erakondadega pärast manifesti

Parlamendierakondade peasekretäridega kohtusime 18. veebruaril, et arutada seniseid kogemusi hea valimistavaga ning sellega jätkamist. Justiitsministeeriumi eestvedamisel kohtusid peasekretärid aasta alguses selleks, et arutada läbi võimalikke muudatusi valimisseaduses ning ühe küsimusena tõstatati ka heas valimistavas sisalduva reguleerimine seadustega, ent jõudsime ühisele arvamusele, et hea valimistava peaks pigem jätkuma samalaadse soovitusliku dokumendina, mida tutvustatakse ja mille täitmise üle tehakse järelevalvet, ent mida ei ole võimalik subjektiivsuse tõttu kehtestada kohustusena.

Üldjoontes pidasid kõik erakonnad hea valimistava järgimist vajalikuks, kriitikana on pärast valimisi toodud välja eelkõige seda, et EMSL ei suutnud reageerida kõigile juhtumitele (nt. 15. aprillil toimunud kodanikuühiskonna arengu arutelul Riigikogus märgiti mitmel korral MTÜ Eesti Omanike Keskliit trükitud valimisreklaamidele, kus kutsuti üles hääletama Ken-Marti Vaheri ja Urmas Reinsalu poolt²). Roheliste erakond heitis ette, et nende meelest oli EMSL liiga vähe tähelepanu pööranud nende püüetele head valimistava järgida, ja olnud jõuetu ära hoidma hea valimistava rikkumisi.

Leppisime kokku, et 2010. aasta kevade jooksul esitavad erakonnad omapoolsed täiendusettepanekud heaks valimistavaks, mille põhjal teksti vajadusel täiendatakse või võetakse ette muid tegevusi. Näiteks on erakonnad välja toonud vajaduse meedia esindajatega läbi rääkida reeglid, millest lähtutakse kampaaniaperioodil erakondade materjalide avaldamisel.

2010. aasta I poolaastal korraldab EMSL ka kõigile erakondadele, kes seda soovivad, ühepäevase tasuta seminari kodanikuühiskonna ja –ühendustega seotud teemadel, mis aitaks erakondadel paremini läbi mõelda ka nende teemade kajastamist oma 2011. aasta Riigikogu valimiste programmis.

2.4. Tallinna vabaühenduste koostöövõrgustik

Kohalikest omavalitsustest oleme EMSLi poolt pärast valimisi seni keskendunud põhiliselt Tallinnale, kus meie hinnangul on vajadus ühenduste omavahelise koostöö ning linnavalitsuse ja ühenduste suhete korraldamiseks kõige suurem (kõige rohkem ühendusi ning suhteliselt vähe koostööd). Valimiste ajal tegime ettepanekud kohtumisteks ja manifesti tutvustamiseks kõigile suurematele nimekirjadele, enne valimisi jõudsime kohtuda IRLi ja Reformierakonnaga, pärast valimisi sotsiaaldemokraatide ja Keskerakonnaga (viimast küll alles 23.12, kui kohtusime linnapea Savisaarega). Sotsiaaldemokraatide esindajate Katrin Saksa ja Jaak Juskega oleme pärast valimisi kohtunud regulaarselt umbes kord kuus.

Pärast valimisi tegi linnavolikogu meile ettepaneku määrata igasse volikogu komisjoni üks hääleõiguslik ühenduste esindaja. Esindajad tuli nimetada toona kahe päeva jooksul, need leidsime eelkõige Tallinna asumiseltside seast, kes olid ka manifesti koostamisel olnud aktiivsemad (lisaks kaks valdkondlikku organisatsiooni, Eesti Naabrivalve turvalisuse- ja Eesti Lastekaitseliit sotsiaalkomisjoni liikmena). Komisjonides toimuvaga on esindajad huvilisi kursis hoidnud eelkõige e-posti listi kaudu. Paralleelselt on ühenduste esindajad koos käinud Linnaplaneerimisameti juures.

Et ühenduste omavahelist koostööd ja suhteid linnavalitsusega korraldada, moodustasime Tallinna vabaühenduste koostöövõrgustiku, mis esimest korda kogunes 20. aprillil. Ettepaneku kohaselt, mida esimesel kogunemisel osalenud toetasid, ei registreerita võrgustikku vähemalt esialgu eraldi organisatsioonina, vaid see hakkab tegutsema EMSLi

² Vaidluskohaks kujunes eelkõige, et kuna keskliidu tegevusi on rahastanud nii KÜSK kui ka majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, siis kas selliste reklaammaterjalide (olguigi, et need tehti liidu oma raha eest) puhul on tegu avaliku võimu vahendite kasutamisega erakonna kampaanias.

juures avatud võrgustikuna, mille tegevuses on oodatud osalema kõik kodanikuühendused, kelle (üheks) tegevuspiirkonnaks on Tallinn.

Võrgustikul hakkab olema kaks tegevussuunda:

1. Tallinna kodanikuühenduste huvide eest seismine suhetes linnavalitsustega. Analoogselt EMSLi tegevusele üle-eestilisel tasandil keskendub võrgustik seejuures valdkonnaülestele teemadele, milleks vähemalt 2010. aastal on ühenduste kaasamise, rahastamise ja avalike teenuste üleandmise põhimõtete kokkuleppimine ning ühenduste ruumide küsimus (asumiseltside majad ja ülelinnaline ühenduste maja). Ühenduste esindajate ümber volikogu komisjonides tekivad huvilistest valdkondlikud grupid, kes ei võta küll sõna kogu võrgustiku nimel, aga räägivad enda nimel, kui selleks vajadust nähakse (olgu siis volikogus arutlusel olevad teemad või ka enda algatatud teemad oma valdkonna edendamiseks). Samuti on võimalik gruppide moodustamine sellistes valdkondades, mille jaoks otsest volikogu komisjoni ei ole.
2. Tallinna kodanikuühenduste omavaheline koostöö: info- ja kogemuste vahetus, partnerite leidmine ja ühised tegevused, ressursside jagamine jms, mis aitaks kaasa ühenduste tegutsemisvõime kasvule. Selline suhtlemine toimub eelkõige veebikeskkonnas Kogukonnatööriistad (Community Tools), mida töötab välja Uue Maailma Selts ja mis esialgse plaani kohaselt valmib juunis.

2.5. Manifesti jätkutegevused 2010. aastal

1. Suhted erakondadega. Kevadel täpsustatakse erakondadega üle hea valimistava võimalikud täiendused, samuti toimuvad igale erakonnale, kes selleks soovi avaldavad, eraldi ühepäevased seminarid kodanikuühiskonna ja –ühenduste teemadel, mis aitaksid erakondadel läbi mõelda ka nende teemade kajastamist oma 2011. aasta Riigikogu valimiste programmis. Märtsis ja aprillis toimusid Riigikogu kodanikuühiskonna arengu arutelud, lisaks oleme Riigikogu kodanikuühiskonna toetusrühmaga kokku leppinud regulaarsed kohtumised, millest esimene toimus 13. aprillil sotsiaalse ettevõtluse teemal (osales ka Cliff Southcomb organisatsioonist Social Enterprise Europe).
2. Vabauhenduste manifest 2011. Maikuu koondab EMSL ühenduste-poolset sisendit kodanikuühiskonna arengukavasse aastateks 2011-14. Seda sisendit kasutame ka 2011. aasta Riigikogu valimiste vabauhenduste manifestiks. Viimasele antakse avalööki 21. mail toimuvatel II vabauhenduste kätserajatel Tallinnas. Manifesti tekst koostatakse suvel ning lõpetatakse septembris, et anda aega selle tutvustamiseks erakondadele (enne, kui nad kinnitavad oma programmid) ning võrgustiku loomiseks, kes kampaania ajal kandidaatidega manifesti ettepanekute teemal suhtlevad.
3. Suhted KOVidega. Suvel alustame koostööd KOVidega üle Eesti, võttes aluseks nende enda üles näidatud soovid meie läbi viidud küsitluses. Pakume omapoolset abi nende tegevuste elluviimiseks – see hakkab toimuma läbi kohtumiste ja vajadusel ühiste koolituste. Kõige enam huvi näitasid KOVid küsitluses avalike teenuste delegerimise suhtes, mida toetab ka EMSLi käimasolev avalike teenuste projekt. Viimase käigus luuakse veebikeskkond, kuhu koondub info KOVides üle antud avalikest teenustest,

loomaks võimalusi potentsiaalsete teenuseosutajate leidmiseks, aga ka teenuseosutajate omavaheliseks koostööks.

4. Tallinna vabäühenduste koostöövõrgustik. Selle 2010. aastaks plaanitud tegevused on kirjeldatud eelmise punkti all.

Kokkuvõtavad järeldused manifesti tulemustest ja õppetundidest

1. Manifesti ja selle projekti raames toimunud tegevusi võib lugeda edukaks järgmistes punktides:
 - a) tuginedes nii EMSLi kogemustele kui ka ühendustelt saadud tagasisidele, said manifesti kirja olulisemad ettepanekud tegevusteks, mis võiksid kodanikuühenduste ja kohalike omavalitsuste koostööd paremaks muuta
 - b) neid ettepanekuid õnnestus tutvustada märkimisväärsele osale kohalikest omavalitsustest. Küsitluse põhjal oli enne valimisi manifestist kuulnud 60% KOVidest, kuid seda teadlikkust õnnestus tõsta ka küsitluse endaga – need KOVid, kes ei olnud sellest kuulnud enne valimisi, tutvusid ettepanekutega meie küsitluse läbi. Küsitlusele vastanute arvu põhjal võib kindlalt väita, et ettepanekud on läbi lugenud ning oma KOVi kontekstis läbi mõelnud 101 linna- ja vallavalitsuse juhid (ent tegelikkuses kindlasti rohkemad, sest on väheusutav, et kõik teemaga kursis olnud kohalikud juhid küsitlusele vastasid)
 - c) õnnestus kaardistada KOVide-poolne tagasiside manifesti ettepanekutele – niihästi nende hinnangud, millised ettepanekutest on juba rakendatud (ja millest vähemalt mõningaid on võimalik kasutada eeskujudena), kui ka need, mille rakendamisest enim huvitatud ollakse. See loob hea võimaluse vähemalt vastanud KOVidega alustada tööd viimaste elluviimiseks, selle läbi jõuda aga juba ka ülejäänud KOVideni.
 - d) õnnestus suurendada KOVide teadlikkust EMSList kui kodanikuühiskonna arenguga seotud tegevuste eestvedajast ja potentsiaalsest abilisest neil teemadel. Küsitlus näitas, et umbes kolmandikule KOVidest oli see esimene kontakt EMSLiga.
 - e) õnnestus koguda olulist infot kohalike kodanikuühenduste valmisolekust sarnastes ettevõtmistes osaleda. Kuigi saadud info oli pigem negatiivne (st. allapoole meiepoolseid ootuseid), on see oluline edasiste tegevuste plaanimisel. Selgus, et vähemalt sellisel kujul, nagu proovisime, ei õnnestu meil kohalikke võrgustikke käivitada, ühenduste valmisolek on selleks väike – kas siis ei omata kontakte teiste organisatsioonidega, ei leita eestvedamiseks aega, ei omata usku selleks, alahinnatakse oma suutlikkust seda teha vms.
 - f) Tallinnas kui suurimas Eesti omavalitsuses, kus ühenduste omavaheline koostöö ja suhted linnavõimudega on olnud väga nõrgad, on õnnestunud luua ühenduste koostöövõrgustik ning sellega panna alus edasiseks positiivseks arenguks.
2. Manifest ja sellega seotud tegevused oli ebaedukas järgmistes punktides:
 - a) väheste eranditega ei õnnestunud moodustada iseseisvaid kohalikke võrgustikke, kes omavahel regulaarselt suhtleksid ning ühenduste ühiste huvide eest seisaksid suhetes KOViga. Seega manifest ise kogukondade tugevnemisele kaasa ei aidanud, küll aga loob selleks võimalusi jätkutegevuste läbi (nt. kui KOVid manifestist ajendatuna töötavad paremini läbi ühenduste kaasamise, rahastamise, teenuste delegeerimise, tunnustamise jms põhimõtted ja rakendamise). Samuti, nagu eelnevalt öeldud, oli oluline teave ka see, et taoline koostöövalmidus, huvi ja oskused selleks on üldiselt siiski madalad.
 - b) sellest tulenevalt jäid saavutamata mitmed manifesti eel plaanitud eesmärgid: et omapoolseid manifeste koostataks vähemalt 100 omavalitsuses ja selle juures osaleks vähemalt 500 kodanikuühendust (tegelikkuses me ei tea, kui palju ühendusi moel või

teisel kaasa löid). Manifesti tegevuste läbiviimine jäi suures osas EMSLi peale ja seetõttu jäi osa selle potentsiaalset rakendamata. Avalikkuse teadlikkus kodanikuühenduste tegevusest usutavasti küll tõusis, sest ühendused tegutsesid nende valimiste eel märgatavalt silmapaistvamalt kui varem ja mitmed nendest tegevustest olid seotud ka EMSLiga (nt. Väitlusseltsi „Märka argumenti!“ projekt või Korruptsioonivaba Eesti valimisvaatlejate koolitamine), ent mitte vahetult manifesti endaga.

Konkreetsete tegevustega seotud õnnestumisi ja vajakajäämisi oleme käsitlenud eelnevas tekstis. Valdavalt on tegemist loomulike õppetundidega – näiteks mis puutub heasse valimistavasse, siis olime KOV valimiste ajal ses suhtes paremini ette valmistunud kui europarlamenti valimistel, ja omakorda sellest kogemusest saime uusi mõtteid 2011. aasta kampaania tegevusteks. Oluline ongi märkida, et kõik manifesti tegevused on tihedalt seotud EMSLi teiste tegevustega, mis võimaldab ka soovitud kujul mitte teostunud plaane järgmiste tegevustega täiendada. Näiteks kui „Märka argumenti!“ koolitused jäid manifesti projektis soovitud väiksema osalusega, siis sisuliselt sama programmi kasutasime EMSLi kevadkoolis, millega jõudsime juba märksa suurema hulga inimesteni.

KOV küsitluse vastused

1. Vastanud KOVid (kokku 101)

- Harjumaa: Aegviidu, Anija, Keila linn, Keila vald, Kiili, Kõue, Nissi, Saku, Saue, Vasalemma, Viimsi
- Hiiumaa: Käina, Kärkla
- Ida-Virumaa: Avinurme, Kiviõli, Kohtla, Lohusuu, Mäetaguse, Püssi, Sonda, Toila, Jõgeva linn, Jõgeva vald, Mustvee, Põltsamaa vald, Saare
- Järvamaa: Ambla, Imavere, Järva-Jaani, Kareda, Paide linn, Paide vald, Roosna-Alliku, Väätsa
- Läänemaa: Haapsalu, Hanila, Martna, Ridala, Risti, Taebla, Vormsi
- Lääne-Virumaa: Haljala, Kadrina, Kunda, Rakvere linn, Rakvere vald, Tamsalu, Viru-Nigula
- Põlvamaa: Kõlleste, Orava, Põlva vald
- Pärnumaa: Audru, Lavassaare, Paikuse, Sindi, Surju, Tahkuranna
- Raplamaa: Juuru, Käru, Rapla, Vigala
- Saaremaa: Kaarma, Kihelkonna, Kuressaare, Lümada, Orissaare, Torgu
- Tartumaa: Alatskivi, Elva, Haaslava, Laeva, Mäksa, Nõo, Peipsiääre, Rannu, Võnnu, Ülenurme
- Valgamaa: Hummuli, Karula, Otepää, Palupera, Puka, Sangaste, Taheva
- Viljandimaa: Halliste, Kolga-Jaani, Kõpu, Mõisaküla, Paistu, Saarepeedi, Suure-Jaani, Tarvastu, Viljandi, Võhma ja üks KOV, kes oli märkinud ainult maakonna
- Võrumaa: Haanja, Misso, Rõuge, Urvaste, Varstu, Võru vald

2. Kas olite valimiskampania ajal kuulnud vabaihenduste manifestist?

- Ei – 40 vastust
- Jah, meediast või EMSLi käest – 51 vastust
- Jah, valimisliidu kaaslastelt – 3 vastust
- Jah, kolleegidelt-ametnikelt – 4 vastust
- Jah, kohalike ühendustelt – 2 vastust
- Muu (kuulsin, et manifest on ettevalmistamisel, aga sisuga kursis ei olnud) – 1 vastus

3. Kas olite varem kuulnud midagi EMSLi tegevusest?

- Ei, esimest korda kuulen – 35
- Jah – 66

4. Vastused manifesti ettepanekutele:

	Jah	Ei, aga oleme huvitatud	Ei, pole vajalik
--	-----	-------------------------	------------------

4.1. Kas teie linnas/vallas on kokku lepitud ja avalikuks tehtud reeglid, kuidas toimub avalikkuse ja ühenduste kaasamine KOVi otsustesse? (nagu kaasamise hea tava, www.ngo.ee/kaasamine)	37	52	11
4.2. Kas teie linna/valla volikogu juures tegutsevad töögrupid nagu külavanemate ümarlaud, noorte- või eakate volikogud vms, kellega läbi arutada neid puudutavaid otsuseid?	39	43	17
4.3. Kas teie linna/valla volikogu komisjonide töös osalevad ka kodanikuühenduste esindajad?	87	13	1
4.4. Kas teie linna/valla otsustusprotsessides kaasaraäkimine on püütud lihtsaks teha ka vähemate osalemisvõimalustega inimestele (nt. keskusest kaugemal elavad inimesed, puudega inimesed vms)?	74	20	6
4.5. Kas teie linnas/vallas kasutatakse erinevaid kaasamismeetodeid, loomaks eri vajadustele ja võimalustele vastavaid osalemise viise ja ergutamaks osalemist?	52	34	12
4.6. Kas teie linnas/vallas on analüüsitud, milliseid avalikke teenuseid saab ja oleks vaja lepinguliselt kodanikuühendustele üle anda?	55	39	6
4.7. Kas teie linnas/vallas on kokku lepitud ja avalikuks tehtud reeglid avalike teenuste lepinguliseks üleandmiseks? (nagu avalike teenuste üleandmise hea tava, www.ngo.ee/teenused)	13	64	19
4.8. Kas teie linna/valla kodanikuühendustele pakutakse KOVi poolt abi ja nõustamist nt. juriidilistes küsimustes, äriplaani koostamisel, rahastamisvõimaluste, ruumide ja inventari leidmisel?	86	8	5
4.9. Kas teie linnas/vallas on kokku lepitud ja avalikuks tehtud reeglid kodanikuühenduste rahastamisel? (nagu rahastamise hea tava tööversioon, www.ngo.ee/rahastamine)	75	20	5
4.10. Kas teie linnas/vallas on lisaks projektitoetustele kodanikuühendustel võimalik taotleda ka tegevustoetust, et aidata kaasa nende tegutsemissuutlikkuse kasvule?	89	7	4
4.11. Kas teie linnas/vallas on info kõigile kodanikuühendustele tehtud rahaeraldiste kohta ja hilisem aruandlus omavalitsuse kodulehel avalikkusele kättesaadav?	45	43	10
4.12. Kas teie linnas/vallas on loodud andmebaas KOVis tegutsevatest kodanikuühendustest, sh. seltsingutest, koos tegevusala ja kontaktandmetega ning tehtud see omavalitsuse kodulehel avalikuks?	42	49	6
4.13. Kas teie linna/valla kodanikuühendustel on võimalus kajastada oma tegevusi kohaliku omavalitsuse infokanalites (kodulehekülg, linna- või vallaleht vms)?	94	4	2
4.14. Kas teie linna/valla tegusamaid kodanikuühendusi tunnustatakse omavalitsuse poolt (nt. regulaarsed tunnustamisüritused vms)?	71	23	6

4.15. Kas teie omavalitsuses on määratletud kindel töötaja, kelle ülesandeks on avalikkuse ja kodanikuühenduste kaasamise korraldamine KOV otsustesse ning muu suhtlemine kodanikuühendustega?	37	22	35
4.16. Kas teie linna/valla ametnikele ja volikogu liikmetele toimub koolitusi kodanikuühenduste olemuse, tegutsemise ja paremate praktikate kohta, ning korraldatakse ühiseid üritusi kohalike kodanikuühendustega?	42	48	8

Kommentaariid manifesti ettepanekutele:

4.1. Kas teie linnas/vallas on kokku lepitud ja avalikuks tehtud reeglid, kuidas toimub avalikkuse ja ühenduste kaasamine KOVi otsustesse?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
37	52	11

Kommentaare:

- Avalikkus ja ühendused on informeeritud KOV otsuste eelnõude avalikustamisest
- Ei ole lepitud, aga läbi volikogu komisjonide ja külaliikumiste püüame seda teha
- Ei pea reegleid vajalikuks, kuna iga valla kodanik võib teha ettepanekuid
- Ei saa nii ühekülgset vastata, pole küll olemas mingit korda vms, kuid on põhimõttelised kokkulepped, kuidas avalikkuse huvi saab kaasatud
- Esindajad on volikogus ja vallavalituses
- Hea tava on olemas ja olen läbi lugenud, aga ei ole veel kokku leppinud. Samas teeme tööd ühendustega ja oleme sinnapoole teel. Meil on vähe aktiivseid vabauhendusi, kuid püüame ise neid aktiivsemaks muuta, siis on ka aeg need reeglid kujundada.
- Hea tava, mida kirjalikult pole fikseeritud
- Kaasamine toimub kaasusepõhiselt
- Kaasamine vastavalt seadustele ja aktiivsemad inimesed kuuluvad volikogu komisjonidesse (mitte volikogu liikmed)
- Kirjalikke reegleid pole. Kõiki saabunud ettepanekuid arutatakse (see on teada). MTÜ Külade Ümarlaud koondab külavanemaid, kes saavad selle kaudu valla otsuseid mõjutada.
- See toimib läbi komisjonidesse kaasamise väikeses vallas
- Kehtivates õigusaktides nõutavale lisaks mingit tava kokku lepitud ei ole. Vald on väike, otsuste virr-varr ei ole suur, ja kui kavatsetav valla veebilehel väljas on liigub info isevoolumana üsna vilkalt. Kõik, kes vähegi huvitatud, saavad oma sõna sekka öelda.
- Meil toimub kaasamine külavanemate kaasabil, kuid reegleid pole kokku lepitud
- MTÜ-d on tegelikult kaasatud paljudesse protsessidesse, aga sellist kokkulepet ei ole. Hea koostöö kõikide osapoolte vahel on. Nagu väikesed, kuid edenevas omavalitsuses lood olema peavad.

- MTÜde liikmed on kaasatud volikogu komisjonide töösse, avalikkuse kaasamine nõrk (pigem kahepoolne infovahetus)
- Oleme kaasanud ja regulaarselt inimestega kohtunud ning erinevaid probleeme arutanud, kuid kindlasti saaks koostööd teha veelgi enam.
- Oleme koalitsioonilepingu koostamise käigus planeerinud kodanikeühenduste kaasamist
- Olen ise MTÜ taustaga ja kaasamise hea tavaga kursis, seetõttu rakendan seda niikuinii, kuigi kusagil kirjalikku fikseeringut pole.
- On vastu võetud kord kodanikeühenduste toetamiseks nende taotluste alusel
- Paljud volikogu liikmed ja komisjonide liikmed on ka MTÜde juhatustes
- Plaanime kodanikeühenduste ümarlaua tekitamist Keilas, varem oleme seda paar korda teinud, aga teistel eesmärkidega kui seda on manifestis
- Siiani on tulnud huvi, ettepanekud pigem avalikkuse, ühenduste poolt ja seejärel on tekkinud koostöö. Aga KOV on ka ise koostööd ellu kutsunud.
- Siiani pole sellele tähelepanu pööratud, aga põhimõtteliselt võiks olla küll
- Soovijatel on võimalus osaleda komisjonides.
- Teatud otsuste puhul on reeglid, kuidas avalikustamine ja kaasamine toimub
- Tihe koostöö mtü-de ja sa-ga, samuti külavanematega. Koostatud on külavanemate statuut. Koostöövõimalused kirjeldatud põhikirjades. Võimalik tutvuda valla kodulehe kaudu www.orissaare.ee
- Tööd selles valdkonnas on alustatud
- Valla ümarlaud
- Volikogu seitsmeteiskümnest liikmest 14 on seotud erinevate MTÜ tega
- Volikogu-teavituspäevad
- Väikese MTÜ-de arvu tõttu toimub suhtlemine otse
- Väiksemas hajaasustusega vallas on niigi aktivistid kaasatud
- Üld- ja detailplaneeringute läbiviimisel. Arengukavade- ja tegevuskavade koostamisel ning vastuvõtmisel. Valla eelarve kajastamine igakuuliselt.

4.2. Kas teie linna/valla volikogu juures tegutsevad töögrupid nagu külavanemate ümarlaud, noorte- või eakate volikogud vms, kellega läbi arutada neid puudutavaid otsuseid?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
39	43	17

Kommentaariid:

- Ametlikult ei ole, aga noortevolikogu loomise plaan olemas, külavanemad on volikogu kultuurikomisjoni liikmed
- Eelnõude koostamisel arvestame külade ja MTÜ-de arvamusi
- Ei ole järjepidevalt, aga toimib
- Ei pea vajalikuks töögruppide moodustamist volikogu juurde. Külavanemate ümarlaudu korraldab vallavalitsus. Volikogu juures tegutsevad alalised komisjonid, kus on esindatud külavanemad, noored jne.

- Ei tegutse, väike vald, info jõuab ilma nendeta ka kohale, esiteks. Ja teiseks, sellised asjad, et need ka toimiks, peavad algama altpoolt. Kui sellist initsiatiivi pole, siis ülalt tehtud asjad ei hakka toimima.
- Ei tööta otseselt volikogu juures
- Iga konkreetse küsimuse juures, kus meil on vaja vabaihenduste või linnaelanike arvamust, moodustame ümarlauda
- Jah, on plaanis kokku kutsuda
- Kohtume regulaarselt huvigruppide esindajatega
- Külaseltside ümarlaud
- Külavanemad
- Külavanemad, ettevõtjad
- Külavanemad, MTÜ-de ja seltsingute esindajate mõttetalgud
- Külavanemate e. MTÜ-de juhtidega kohtutakse vastavalt vajadusele, kuid regulaarseks seda nimetada ei saa.
- Külavanemate ümarlaud töötab, aga mitte volikogu juures
- Lisaks volikogule on peamiseks arutelude kohaks erinevad komisjonid.
- Meil tegutsevad erinevad noorteorganisatsioonid/grupid, nt. noortekeskuse juures, kooli juures, jne; on eraldi Keila pensionäride ühendus, invaühing, jm.
- Moodustamisel
- Noored võiksid olla rohkem kaasatud. Eakad pöörduvad valla poole üsna sageli oma probleemide lahendamiseks.
- Olemas külavanemate ümarlaud
- Oleme algatanud noortevolikogu idee arengukavas ja otsime kontakti noortega.
- On ettevõtjate ümarlaud ja aktiivne kaasatus volikogu töögruppides
- On külavanemate koostöökogu
- On ümarlauad, on eakatega kohtumised. Noortega on ka, aga tagasihoidlikumalt.
- Osad volikogu liikmed kuuluvad külaseltsidesse, külaseltsi liikmetel on alati võimalik töös osaleda, komisjonides on palju külaseltside esindajaid
- Pole huvilisi
- Praegu kutsume aegajalt neid ise kokku või kohtuvad ise
- Regulaarsed kokkusaamised kodanikuühendustega
- Seltside ümarlaud, noortekogu, kultuuri ümarlaud
- Siiani pole vajadust olnud, ega ka initsiatiivi võimalike töögruppide moodustajate poolt tulnud
- Siis ei teki valla elanikel tunnet, et nende arvamust ei kuulata
- Tegutsevad erinevad komisjonid, mis ei koosne mitte üksnes volikogu liikmetest, vaid on kaasatud märksa laiem ring
- Toimub külavanemate ümarlaud
- Vald on 1500 inimest. On külade ümarlaud küll, aga mitte volikogu juures.
- Võiksin vastata ka EI, sest on ainult kultuuri ümarlaud, kus kõik asutused ja MTÜ-d koos istuvad. Muus osas ei ole tegudeni jõutud. Külavanemaid pole valitudki.
- Ühenduste esindajad on kaasatud volikogude komisjonidesse

4.3. Kas teie linna/valla volikogu komisjonide töös osalevad ka kodanikuühenduste esindajad?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
87	13	1

Kommentaariid:

- Kahjuks ei ole aktiivseid kodanikeühendusi, kes oleks huvi tundnud, kuid idee on hea ja pakub huvi.
- Kes on saanud mandaadi.
- Kodanikeühenduste esindajad on aktiivsed kaasrääkijad
- Kõik külavanemad võtavad osa volikogu istungitest ja ka komisjonide tööst
- Kõikides komisjonides
- Külaseltside juhid, piirkondlikud arvamusiidrid, spetsialistid
- Külavanem, külaseltsi esinaine, külaseltsi liige
- Maa- ja külaelukomisjon, sotsiaal- ja tervishoiukomisjon, kultuuri- ja spordikomisjon
- Mõned kodanikeühenduste esindajad osalevad ja meie komisjonidesse on kaasatud palju inimesi väljaspoolt volikogu
- Mõni isik kattub, eraldi ei ole tähelepanu pööratud
- Need inimesed, kes on ühiskondlikult aktiivsed, ka kandideerivad ja paljud on osutunud valituks volikokku
- Nii ja naa, osades on ja osades mitte
- On volikogu liikmed
- Osalemine ei ole piiratud; on alalisi esindajaid
- Otseselt ei ole kutsutud osalema komisjonide töös kui mingi kindla MTÜ esindaja, aga on kindlasti selliseid, kes kuuluvad kodanikeühendustesse
- Paljud kandideerivad, kes täna on volikogus või komisjonides, on 3. sektori taustaga
- Valik on õige
- Vallavolikogu liikmete hulgas on kodanikeühenduste esindajaid.
- Vastavalt sellele, kui leidub soovijaid
- Vähemal määral küll, aga võimalusel on kaasatud küll

4.4. Kas teie linna/valla otsustusprotsessides kaasrääkimine on püütud lihtsaks teha ka vähemate osalemisvõimalustega inimestele (nt. keskusest kaugemal elavad inimesed, puudega inimesed vms)?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
74	20	6

Kommentaariid:

- Arengukava koostamine ja ülevaatamine, planeeringu koostamine, päevakajaliste (küla puudutavate) punktide läbiarutamine.
- Iga kuuliselt läheb tasuta igasse leibkonda vallaleht infoga
- Info valla kodulehel, vallalehes
- Internet, bussiringid
- Kaasarääkimine ei ole probleem, kes tahab kaasa rääkida.
- Kindlasti on meil siin arenguruumi ja õppimist, et see oleks nii.
- Komisjonide liikmeid üle terve valla.

- Komisjoniliikmetega on räägitud ja keegi polnud ära öelnud mingi takistuse tõttu
- Kõigil on võimalik, kellel huvi ja soovi
- Kõik ettepanekud, ükskõik kuidas nad valda jõuavad, on teretulnud
- Külaseltside, külavanemate kaudu
- Liigume selles suunas, et võimaldada edaspidi lihtsam kaasaraäkimise võimalus.
- Läbi avalikustamise, abiks valla leht
- Mõningal määral. Näiteks kohtuvad linnapea ja volikogu esimees regulaarselt pensionäridega
- Oleme valla infopäevi ja arutelusid korraldanud külates kohapeal
- On kutsutud, aga osalemine tagasihoidlik.
- On tehtud koosolekuid erinevates külates, teateid riputatakse üles mitme küla teadetahvlile, samuti on interneti teel võimalik kõigil infot saada
- Osalemine läbi külavanema, ehk ühingukaaslase kaudu
- Otsustuse juures on oluline saada erinevate huvigruppide arvamusi, sellega tegelevad nii valitsus kui ka volikogu
- Pole sellist eraldi vajadus veel tekkinud.
- Puuetega inimeste hääl kostab invaühingu kaudu, pensionäridel on ülevallaline koostöö: kaks ühingut, mis omavahel liitunud ülevallaliseks ühinguks.
- Regulaarsed vallavalitsuse töötajate kohtumised erinevate külade sihtrühmadega.
- Saab seda teha ka netis
- Valla leht läheb kõikidele tasuta koju, võimalik anda tagasisidet telefoni, elektronposti, kirja teel või läbi külavanema
- Veebilehe kaudu
- Volikogu eelnõud on avalikkustatud valla kodulehel ja igal inimesel on võimalik teha ettepanekuid
- Volikogu, komisjonide, vallavalitsuse liikmed (mitte ametnikud) saavad istungil käimise eest hüvitist

4.5. Kas teie linnas/vallas kasutatakse erinevaid kaasamismeetodeid, loomaks eri vajadustele ja võimalustele vastavaid osalemise viise ja ergutamaks osalemist?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
52	34	12

Kommentaariid:

- Eakate ühendus, Noortekeskus, Külavanemad ja külapäevad jne
- Ei ole täheldanud takistusi, kui keegi millestki huvitatud on. Lihtsalt huvi on väike. Otseselt inimesi puudutavate asjade korral (nagu kaevanduste rajamine) informeerime ja kutsume arutelule kõik huvitatud. Objekti naabrid kirja teel.
- Ei saa küsimusest aru, mida konkreetselt mõeldakse.
- Ei saa küsimusest aru, aga aktiivsust otsuste tegemise juures on alati vähe
- Ergutamine on suunatud aktiivsele ellu suhtumisele ja mingist tegevusest osavõtmisele. KOV otsused ja töö ei ole alati atraktiivne
- Ettepanekute postkastid, valla kodulehekülg, vastuvõtuajad erinevates keskustes
- Huvitaks mis kogemusi on erinevate meetodite osas
- Inimestel peab tekkima huvi, seda ei saa ülevalt peale suruda

- Loodud on arengukomisjon
- MTÜ de tunnustamine, MTÜ-de väikeprojektide kaasfinantseerimise fond
- Mõttekojad, ümarlauad, omaalgatused
- Näit. informkeeritud noortegruppe, innustatud
- On teemasid, mida tutvustatakse avalikel aruteludel
- Osaletakse vajadusel ise
- Otsene vajadus puudub
- Pole probleeme olnud
- Süsteemne tegutsemine puudub, kuid kaasamine peaks ikka toimima.
- Tihtipeale on asjade vastu leige huvi.
- Vald on väike
- Valla leht, maakonna ajaleht, valla kodulehekülg, külades infostendid, külakoosolekud jne
- Võimalus taotlusi esitada
- Ümarlauad, elanike küsitlused, suhtlemine MTÜdega, infopäevad, avalikud arutelud arengukavade, planeeringute koostamisel

4.6. Kas teie linnas/vallas on analüüsitud, milliseid avalikke teenuseid saab ja oleks vaja lepinguliselt kodanikuühendustele üle anda?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
55	39	6

Kommentaariid:

- Ametlikku analüüsi ei ole, on delegeeritud palju spordialaseid tegevusi
- Analüüsi ei ole tehtud, kuid erinevates komisjonides ja vallavalitsuses on seda arutatud
- Ei näe arvestatavat võimalust väikeses vallas sellise partneri leidmiseks, kes oleks valmis avalikke teenuseid osutama.
- Ei ole analüüsinud, aga arvestades jätkuvat eelarve vähenemist tuleb ilmselt seda teha, hetkel kodanikeühendused meil puuduvad, aga oleme huvitatud.
- Hetkel on koostamisel uus valla arengukava, mis neid teemasid käsitleb ning lahendada püüab.
- Kardan, et neid ei ole.
- Kindlasti tulevikus töö jätkub, eriti vähenevate eelarvetulude juures
- Kultuuri, spordi, sotsiaal valdkond ning vabatahtlik päästeteenistus.
- Kultuurivaldkond, sport
- Kuna omavalitsused on alafinantseeritud neile pandud funktsioonid täitmisel, siis on väga problemaatiline ka kodanikeühendustel neid täita vabatahtlikuse alusel.
- MTÜ-d osutavad meil mõningaid sotsiaalteenuseid ning korraldavad kultuuri ja spordiüritusi
- mõned teenused on ka üle antud
- Mõnel määral on seda tehtud
- Nii võimekaid kodanikuühendused meil ei ole, et avalikke teenuseid üle anda.
- Näiteks sotsiaalvaldkond võiks olla MTÜde hallata
- Oleme arutanud, kuid konkreetse väljundini pole jõudnud

- Oleme eelistanud valla spetsialiste
- Oleme kasutanud seda heakorra teenuste osas
- Oleme MTÜ - dele üle andnud kultuurimajade haldamist
- Osa teenuseid ongi üleantud (kultuur, raamatukogud, arendustegevus
- Pole veel sinnamaani jõudnud.
- Põhjalikku analüüsi pole tehtud
- Reaalselt on tegevustes kasutatud kodanikuühendusi.
- Sest palju on ka üle antud - sotsiaalhoolekanne, alusharidus, kultuur, sport, vaba aeg.
- Sotsiaaltööd ja noortetööd on delegeeritud MTÜ-dele
- Sport, heakord
- Talihooldus teedel, vee- ja kanalisatsioonimajandus
- Toitlustusteenuse anname sel aastal üle MTÜ-le
- Tänapäevaks on mitmete allaasutuste (rahvamajad, külamajad) arendamine, renoveerimine ja avalikum kasutamine (sh. kultuuritöö mitmekesistamine) üle antud koos omapoolse kaasfinantseeringuga.
- Töötute tugiteenus
- Uurimuste käigus analüüsitud

4.7. Kas teie linnas/vallas on kokku lepitud ja avalikuks tehtud reeglid avalike teenuste lepinguliseks üleandmiseks? (nagu avalike teenuste üleandmise hea tava, www.ngo.ee/teenused)

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
13	64	19

Kommentaariid:

- Avalikku seaduse alusel pandud teenust ei saa reeglina üle anda
- Avaliku teenuse üleandmine halduslepinguga on seni meil erand, mitte reegel
- Ei ole kokkulepet.
- Koalitsioonilepingus näeme ette kodanikuühenduste kaasamise tingimusi
- Kuna vald on väike, siis pole olnud vajadust koostada reegleid teenuste lepinguliseks üleandmiseks.
- Küsimus pole mõistetav
- Oleme huvitatud juhul, kui on olemas tugev teenusepakkuja ja KOV ise ei saa teatud teenust pakkuda (ressursid, teadmised, jm puudulikud)
- Osaliselt pakuvad avalikke teenuseid Linna poolt loodud SA
- Otse reegleid ei ole, kuid paritnereid on küll
- Pole kellelegi üle anda, puudub vastav kompetents
- Reegleid ei ole ja ei peagi olema, teenused on väga erinevad, aga teenuste üleandmist on alustatud
- Reegleid pole, kõik on enamuses rohujuure tasandilt algatuse kaudu tekkinud.
- Siiani pole teenuseid üle antud, seega pole ka reegleid kokku lepitud.
- Teenuseid on antud üle halduslepinguga.
- Tuleb üleandmise vajadust lähemalt uurida.
- Vastavad otsused tehakse nõ juhtumipõhiselt

4.8. Kas teie linna/valla kodanikuühendustele pakutakse KOVi poolt abi ja nõustamist nt. juriidilistes küsimustes, äriplaani koostamisel, rahastamisvõimaluste, ruumide ja inventari leidmisel?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
86	8	5

Kommentaariid:

- Abivajajaid on konsulteeritud
- Arvan, et piisab kui maakonnas teeb seda ettevõtlus- ja arenduskeskus
- Hetkel on pooleli vastav pikaajaline koolitus, lisaks ühekordsed nõustamised vastavalt vajadusele
- Juriidilistes küsimustes ja äriplaanide koostamisel mitte, kuid muus osas jah.
- Juriidilistes küsimustes, rahastamisvõimaluste ja ruumide ning inventari leidmisel
- Järvamaal kõik KOVid ühiselt läbi JAKi
- Kodanikuühendused on tihti saanud abi valla ametnikelt ja neile on korraldatud õppepäevi
- Koolitused toimuvad
- KOV ei paku sellist nõustamist, kuna kohapeal tegutseb aktiivselt Leader grupp ja samuti on Pärnus PEAK - is vastavad konsultandid olemas
- Kõige olulisem. Mõttetalgulised mõtleavad algul entusiasmist ja panustamisest, pärast räägivad ainult rahast ja eelarve menetluse käigus tulevad maa peale tagasi. Väga rahulolematutena, kui pole juhuslikult võimule saanud. Siis on hämmastus KOV rahalistest võimalustest.
- Külaseltsidele
- Mõned kodaniku ühendused kasutavad valla ruume, oleme teinud ruumide kasutamise ja avaliku kasutamise lepinguid
- Nii palju kui jõuame, nõustame kõikides küsimustes
- Olen koostöövalmis, kui MTÜd-s ka ise on huvitatud
- Oleme abistanud MTÜ-sid nendel teemadel, samuti on väike toetuse rida eelarves.
- Oleme alati pakkunud abi korteriühistutele ja teistele vabauhendustele oma võimete piirides, kuid tuleb arvestada, et väikeses vallas on spetsialiste ainult üksikud.
- Oma teadmiste piires pakume
- Otsime vastuseid kõigile küsimustele, sealhulgas juriidilistele
- Palju ühisprojekte.
- Pidev koostöö selles osas
- Projektitaotlusi aitab kirjutada ja nõustada valla arendusnõunik. Samuti aidatakse kõiki soovijaid vastavalt võimalustele.
- Reeglina kodanikuühenduse algatusel
- Seni pole abi vajatud
- Vald toetab võimaluste piires ikka kolmandat sektorit
- Võimaluste piires.
- Õigusabi ja sotsiaalteenused
- Äriplaani mitte

4.9. Kas teie linnas/vallas on kokku lepitud ja avalikuks tehtud reeglid kodanikuühenduste rahastamisel? (nagu rahastamise hea tava tööversioon, www.ngo.ee/rahastamine)

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
75	20	5

Kommentaariid:

- Eelarve koostamisel on nendega ikka arvestatud
- http://www.keilavald.ee/fileadmin/user_upload/Istungid/Maeaerus_nr_47_2007.pdf
- Iga juhust käsitletakse eraldi, puudub reeglistik kõikide kodanikuühenduste rahastamiseks ühtsetel alustel
- Kehtestatud on vastavad rahastamise korrad
- Kodanikeühendustele toetuste eraldamise kord
- Kokkulepitud on igale investeeringule või tegevusele omaosaluse katmine omavalitsuse poolt.
- Konkreetselt tegevustoetuse väliselt reegleid kokku lepitud ei ole.
- Kord vastu võetud
- Kultuuri ja spordi, noorsootöö valdkonna toetusteks taotlemisekord MTÜdele
- Loodud fond ja komisjon, kes vaatab taotlused üle
- Meil on noorte huvitegevuse toetamise kord ja kultuuritegevustoetuste kord kehtestatud ja toimivad
- Meil on välja töötatud MTÜde toetamise kord
- Mittetulundusliku tegevuse toetamise kord
- MTÜ-sid rahastatakse "nö. pearaha" põhimõttel ja projektipõhiselt
- MTÜd saavad toetust küsida külaliikumise korra alusel
- On Kohtla vallavolikogu määrus "Kohtla valla külade tegevuse toetuseks taotlemise ja eraldamise kord"
- On olemas mittetulundustegevuseks raha eraldamise kord
- On volikogu määrus MTÜ-dele ja seltsingutele tegevustoetuse eraldamise kohta
- On, aga raha hulk sõltub iga aastal eelarve võimalustest
- Osaliselt on nt huvitegevuse toetuse taotlemine, osaliselt tehakse otsuseid vastavalt vajadusele
- Rahastamine on suuresti projektipõhine
- Reeglid on kõigile ühesugused
- Sellest oleks väga huvitatud, ongi plaanis selline kord kehtestada, et oleks võrdne kohtlemine ngo-de suhtes.
- Tegevustoetuse kord on olemas.
- Tegevustoetused, projektitoetuste omaosalus
- Toetame vastavalt vajadustele/võimalustele.
- Toeteme igal aastal meie linna MTÜ-sid
- Toetused kaasfinantseerimiseks
- Toimub läbi eelarvetaotluste
- Toimuvad vastavalt läbirääkimistele
- Vallas eijätku rahalisi vahendeid isegi enda kulude katmiseks
- Vallavolikogus on vastuvõetud kord kodanikeühenduste rahastamiseks ja aruandluseks
- Vastav kord on kehtestatud volikogu määrusega

- Vastav kord on vastu võetud
- Volikogu dokument
- Volikogu poolt vastu võetud kord

4.10. Kas teie linnas/vallas on lisaks projektitoetustele kodanikuühendustel võimalik taotleda ka tegevustoetust, et aidata kaasa nende tegutsemissuutlikkuse kasvule?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
89	7	4

Kommentaariid:

- Eelkõige nendel ühendustel, kes tegelevad noorte ja lastega nende huvitegevuse arendamisel
- Kodanikuühendused informeeritud
- Kuigi 2009-2010 vähenenud eelarvedefitsiidi tõttu, aga on siiski olemas.
- Kuna omavalitsused on alarahastatud, siis on raske leida ressursse
- Külaliikumised, korteriühendused, spordiklubid
- Lisaks oleme andunud võimalused ise tulu teenimiseks.
- Mis on juba loodud teenuste andjad.
- Noorteklubi, eakateklubi
- Omaosalused tagatakse
- Osaliselt, nt spordiklubid saavad nõ baasraha
- Otsest korda pole kehtestatud
- Paraku veel on võimalik taodelda ka tegevustoetusi
- Piirab rahaline ressurss
- Põhimõtteliselt selliseid kokkuleppeid ei ole kuid oleme aeg-ajalt eraldanud mõne ürituse läbiviimiseks vahendeid kui projektitoetus on osutunud väiksemaks või ei ole üldse antud/taodeldud, aga ettevõtmine on tarvis ellu viia.
- Raha lihtsalt vähe praegu
- Tegevustoetus lepingu alusel
- Tegevustoetused kaasatud valla eelarvesse
- Toetamine toimub kaasuspõhiselt vastavalt eelarve võimalustele
- Vald annab toetust hoonete ja ruumide majandamiseks, ürituste korraldamiseks jne
- Vastav kord on sisse viidud ning võimalus aktiivselt kasutatav ning populaarne.
- Vastavalt eelarvelistele vahenditele ja kehtestatud korrale
- Vimastel aastatel on aga rahalised võimalused piiratud

4.11. Kas teie linnas/vallas on info kõigile kodanikuühendustele tehtud rahaeralduste kohta ja hilisem aruandlus omavalitsuse kodulehel avalikkusele kättesaadav?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
45	43	10

Kommentaariid:

- Alates 2010 aastast

- Aruandlus ei ole.
- aruandlus pole
- Aruandeid siiski veebilehel ei avalikustata
- Eelarve on avalik dokument.
- Eraldi aruandlust pole, aga infot on võimalik saada
- Eraldise kohta on info avalik. Aruandlust pole peetud vajalikuks avalikustada.
- Esialgu veel mitte, lähiajal avalikustatakse veebilehel
- Info valla lehes
- Kinnitatud eelarve on üleval. Aruandlus vaid vallavalitsuses, revisjonikomisjoni kontrollida, Kuid valla kodulehel aruandlust pole.
- Kodulehel ei ole avalikkustatud.
- Kodulehel ei ole kajastatud
- Kodulehel ei ole, eksisteerib raamatupidamises
- Küsime küll nende soove ja aruandeid, aga need pole alati avalikustatud
- Nii ja naa
- Osaliselt
- Osaliselt, sõltub valdkonnas ja otsusest - ühtset tervikinfot ei ole
- Otsused on kättesaadavad, hilisem aruandlus pole senini olnud.
- Rahastamise kohta on olemas linnavalitsuse vastavad korraldused, aruandlus kodulehel ei ole
- Selleks on oma kord, lepingud on kahepoolsed
- Tuleks teha, õige mõte.
- Töötatakse välja kodulehe uut struktuuri, mis loob selleks paremad võimalused
- Vald eraldab ühendustele vahendeid läbi tegevustoetuse. Tegevustoetuse otsused on avalikult kättesaadavad, kuid tegevusaruanded ei ole. Teistest programmidest saadud vahendite kohta ülevaade puudub.
- Valla eelarve ja majandusaasta aruanne on avalikud dokumendid
- Valla eelarve seletuskirjas
- Vallalehes kajastatakse kõik otsused ja sõlmitud rahastamise lepingud
- Vallavalitsuse ja volikogu otsused on kättesaadavad. 2008 aasta aruanne sai ka kõikidele laiali saadetud. 2009 on koostamisel.
- Vallavolikogu ja -valitsuse õigusaktid on avalikud

4.12. Kas teie linnas/vallas on loodud andmebaas KOVis tegutsevatest kodanikuühendustest, sh. seltsingutest, koos tegevusala ja kontaktandmetega ning tehtud see omavalitsuse kodulehel avalikuks?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
42	49	6

Kommentaariid:

- Andmebaas on olemas, avalikustatud on osaliselt, valla kodulehel on vastava valdkonna juures (nt spordi valdkonnas on ka spordiklubide kontaktid)
- Andmebaas on, aga ei ole avalikustatud, peame seda nendega arutama.
- Andmebaas on, aga mitte avalik
- Andmebaas on, kuid see pole avalik

- Enamus on siiski leitav, tööks on KOVis oma andmebaas olemas.
- Kodanikeühenduste linnasisene kaardistamine on lähiaegadel kavas, siis loodetavasti tekib ka vastav andmebaas
- Kodulehel olemas
- Kodulehel on suurem osa avaldatud, kuid see sõltub ühenduse enda tahtmisest. Kultuuriümarlaud valdab 100% infot, kes kus millega tegeleb
- Kodulehel pole eraldi avalikustatud
- Kodulehel puuduvad
- Meil on olemas andmed, aga mitte alati ei soovi kolmas sektor nende kajastamist
- Mõned ühendused on kirjas, aga kõiki ilmselt mitte.
- Nii ja naa
- Olemas riiklik andmebaas, valla andmebaasi loomine pole mõistlik
- Oleme väike vald, andmebaasi pole aga kohulehel kajastame neid
- Omavalitsusel puudub informatsioon ja võimalus saada teada kõigist Kodanike ühendustest
- on kodanikeühendusi, millest omavalitsusel puudub info
- On olemas, kuid mitte avalik
- On osaliselt
- Osa on - külasektsid, osa jällegi mitte
- Osaliselt
- Teame neist, kes meiega suhtlevad, kuid ilmselt on veel ka palju teisi, kellele meid pole vaja läinud
- V.a. seltsingud
- Vajab sisuliselt täiendamist
- Vajab täiendamist
- Vastav register on olemas ning avaldatud valla kodulehel.
- veebilehel avalikustatud
- www.orissaare.ee - seltsid, seltsingud
- Võiks olla tuumakam
- Väikses vallas on need loetud ja kõigile niigi teada

4.13. Kas teie linna/valla kodanikuühendustel on võimalus kajastada oma tegevusi kohaliku omavalitsuse infokanalites (kodulehekülg, linna- või vallaleht vms)?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
94	4	2

Kommentaariid:

- Alati
- Huvi korral on võimalus olemas
- Kajastamine on tasuta, selle eest eraldi tasu ei nõuta
- Kellel on soov, saab alati kodulehte oma tegevuste kajastamiseks kasutada
- Kindlasti on.
- Kodanikeühenduste tegevust on kajastatud ja kajastatakse valla lehes "Surju Sõnumid"
- Koduleheküljel, aga põhiliselt - linnalehes
- Kodulehel ja ka ajalehes

- Lühiinfodena võimalik, koduleht ehk hakkab varsti jälle käima
- Nii ajalehes kui ka kodulehel.
- Nii vallalehes kui kodulehel
- On tuntud suhteliselt vähe huvi
- Ootame seda rohkem
- Sõnumitooja
- Teretunud kuid väheaktiivsed kajastamise küsimsutes
- Valla kodulehes ja ajalehes.
- Valla lehes
- Vallaleht, kodulehel
- Veebilehe uuel versioonil (vahetatakse välja lähiajal) lingid kodanikuühenduste kodulehekülgedele, vallalehes alati võimalus kajastada tegevusi. Praktikas jääb see pool kodanikuühenduste poolt nõrgaks
- Valla infokanalid on avatud kõikidele soovijatele.

4.14. Kas teie linna/valla tegusamaid kodanikuühendusi tunnustatakse omavalitsuse poolt (nt. regulaarsed tunnustamisüritused vms)?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
71	23	6

Kommentaariid:

- Aastalõpu tänuüritusel
- Anname tänu- ja aukirju
- Eraldi konkursse kodanikeühendustele laiemalt ei ole, tunnustamine võimalik üldisematel alustel
- Iga-aastaselt kutsutakse kõikide ühenduste esindajad kokku, kus tänatakse ja tunnustatakse.
- Igal aastal vallapäevadel ja isetegevuslaste tänuõhtu.
- Kindlasti tulevikus teeme
- Kodanikuühenduste tegevus algusjärgus
- Kord aastas toimub eestvedajate tunnustamine
- Kultuurikeskuses on kalenderplaan ja rahastamisprogrammis on tähtpäevad fikseeritud
- Kutsume tublid tegutsejad tänuüritustele
- Linnavalitsus esitab linnas tegutsevaid kodanikuühendusi tunnustamiseks maakondlikele ja vabariiklikele tunnustamisüritustele.
- Lõikuspidu, mittesüsteematilised tunnustamised
- Meil on neid vähe ja nende tegevus on olnud seni tagasihoidlik. Kui on tegusid, siis tunnustame kindlasti.
- MTÜde tunnustamise korda vallas sisski ei ole, tunnustatakse isikuid, MTÜsid tunnustatakse maakondlikul tasandil
- Oluliste tegevuste korral
- On tunnustatud.
- On võimalus valla tänukirja andmiseks ning olemas aasta uustulnuka ja aasta tegija tiitlite kord
- Pole regulaarne, vaid pigem tulemuse-põhine.

- Pole sellele mõelnud
- Regulaarseid tunnustamisüritusi küll ei toimu, aga joksvalt märgitakse tublimaid kohalikus lehes või suurematel ülelinnalistel üritustel
- Siiani paraku tegemata. Samas näiteks suuremate ürituste käigus ikka tänatakse korraldajaid või projekti elluviijaid.
- Tavaliselt 5., 10. jne tegevusaastal
- Teeneid valla arendamises on väärtustatud valla teeneteplaadiga
- tunnustame mitte ainult kodanikeühendusi, vaid kõiki häid algatusi
- Tunnustatud on, kuid tunnustamisüritused ei ole regulaarsed
- Valla aastapäeval
- Vallas on vastu võetud tunnustamise kord
- Volikogu seisukoht on, et tunnustamine toimub kord aastas läbi eraldiste
- Võiks rohkem
- Õigemini nende aktiivseid eestvedajaid

4.15. Kas teie omavalitsuses on määratletud kindel töötaja, kelle ülesandeks on avalikkuse ja kodanikuühenduste kaasamise korraldamine KOV otsustesse ning muu suhtlemine kodanikuühendustega?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
37	22	35

Kommentaariid:

- 2 inimest, peamiselt
- Abivallavanem
- Avaliku- ja III-sektori vahelist suhtlemist korraldab valla allasutuse (Spordi- ja Kultuurikeskuse) juht.
- Ei jätku selleks raha
- Ennekõike valitsuse liikmed
- Enno Selirand
- Eraldi sellise töökoha loomine pole meile jõukohane
- Erinevate probleemidega tegelevad vastavad spetsialistid
- Hetkel on see valdkonna abilinnapea ülesannete hulgas
- Iga ametnik tegeleb selle teemaga valdkonniti
- Iga valdkonna spetsialist kaasab oma valdkonnaga seotud ühendusi, kõige enam tegeleb sellega kultuuri- ja sporditöö spetsialist
- Igas valdkonnas vastav ametnik, kes suhtleb oma valdkonda puudutavates küsimustes Kod. ühendustega
- Juurde võtta pole kedagi võimalik, aga mõte iseenesest oluline.
- Kaasamine jääb selle konkreetse ametniku teha, kelle valdkonda konkreetne otsus kuulub.
- Kaasamiseks pole küll eraldi inimest vaja. Muus osas (k.a. kltuuriümarlaud) tegeleb sellega humanitaarnõunik
- Kodanikeühendustega tegeleb vallavanem. Kuna valla elanike arv on väga väike, siis ei ole vaja määrata selleks eraldi töötajat
- Läbi komisjonide

- MTÜd on niigi kaasatud mitmel eri tasandil ja viisil
- Määratletud lausa pole, see iseenesest vallavanemale ülesandeks saanud.
- Määratud on töötaja, kes peab kodanikuühenduste andmebaasi ning vahendab sellealast infot
- Nii palju kui linnapea ise jõuab
- Oleks vajalik, kuid pole võimalik, kuna ressursid on piiratud
- Põhiliselt suhtleb kultuuri- ja sporditöö peaspetsialist
- See on üks tema tööülesannetest
- Siiani oli üks valitsuse liige, nüüd volikogu komisjoni kaudu.
- Suhtlevad kõik
- Tegeleb vallavanem
- Tegelikku vajadust ei ole. MTÜ-d on iseseisvad ja tugevad. Projektide ülevaatamine (kui seda tarvis läheb) on meil mitme ametniku töö.
- Valdkonniti on inimesed erinevad.
- Vallavanem ja vallasekretär tegelevad enamasti
- Vallavanem tegeleb teemaga, puuduvad vahendid eraldi töötaja palkamiseks.
- Vallavanem, majandusspetsialist
- Vastavalt valdkonnale spetsialist suhtleb
- Volikogu kultuurikomisjon
- Väikese valla puhul on see vallasekretäri ülesanne
- Ühe ülesandena abivallavanema ametijuhendis

4.16. Kas teie linna/valla ametnikele ja volikogu liikmetele toimub koolitusi kodanikuühenduste olemuse, tegutsemise ja paremate praktikate kohta, ning korraldatakse ühiseid üritusi kohalike kodanikuühendustega?

Jah	Ei, aga oleksime huvitatud	Ei, pole meil vajalik
42	48	8

Kommentaariid:

- 4 korda aastas
- Ei ole kindel, et meie kodanikuühendused isegi taolisi koolitusi saanud on ja kõike teavad.
- Harva
- Hetkel vaid väljasõidu istungid
- Koolitused on maakondlikud, mitte ühele vallale eraldi
- Koolitused toimuvad vastavalt võimalustele
- Mulle tundub, et ametnikud saavad oma töö käigus asjast piisavalt aimu. Volikogus see koolitusteema ilmselt väga populaarne ei oleks.
- Neid on olnud.
- Nõustamispäevad
- Olen ise käinud, teised ametnikud mitte, volikogust keegi ei ole.
- On varem paar korda toimunud. Praegu on suur osa MTÜ-dest haaratud kohalikku LEADER võrgustikku. Planeeritakse ühiskoolitust koos volikogu liikmetega ja MTÜ-ga.
- Parim praktika pakuks alati huvi
- Puudub info

- Rohkem tehakse koolitusi maakonna tasandil
- Sisulisi selle teemalisi koolitusi pole olnud, külla aga ühisüritusi, mille algatajateks on MTÜd, Paremate praktikate tutvustamise plaanime tulevikus teoks teha
- Valimisprotsessi käigus saime tugeva koolituse Swiss kogemuste baasil
- Vallavalitsus ei tegele otseselt, on teisi võimalusi
- Volikogu liikmed ja valla ametnikud on osa võtnud maakonnas toimuvatest koolitustest. Ühiste ürituste korraldamine ei ole regulaarne
- Väga põhjalikke pole toimunud, kui pakute, olete teretunud!
- Väikese valla puhul on raske piiri tõmmata, aktiivsed inimesed on kaasatud kõikidesse tegemistesse
- Üritused toimuvad koos aga koolitusteks raha ei jätku (ka ametnike tööalaseks koolituseks)

5. Kui heaks hindate oma informeeritust ühenduste tegevusest (vastati vabas vormis ja enamasti ühe-kahe sõnaga, EMSL grupeeris sarnase sõnastusega vastused)

- hea või väga hea – 51%
- rahuldav, keskmine, normaalne – 29%
- osade ühenduste puhul hea, teiste puhul keskine – 9%
- keskine, tunneme info puudust – 5%
- muu – 6%

6. Kui heaks hindate koostööd KOV ja kohalike ühenduste vahel (vastati vabas vormis ja enamasti ühe-kahe sõnaga, EMSL grupeeris sarnase sõnastusega vastused)

- hea või väga hea – 59%
- rahuldav, keskmine, toimiv, normaalne – 26%
- keskine – 4%
- paranev – 2%
- raske öelda – 3%
- muu – 5%

7. Mis võiks olla linna/vallavalitsuse ja kohalike kodanikuühenduste suhetes ja koostöös paremini? Kuidas seda võiks saavutada?

- 3. sektori esitatud projektid võiksid ka vallavalitsusest läbi käia.
- Ainuke küsimus oleks suhtlemine.
- Aktiivset kodaniku algatust võiks kohata enam
- Aktiivsuse kasv
- Algatuse kodanikeühendustelt võiks olla rohkem
- Eestvedajat on vaja
- Infovahetus enamaks, sest tagasiside kaudu tuleb välja, et siiski jääb väheks, ei saada kõigest aru jne.
- Infovahetus, koostöö
- Infovahetus; esialgu püüame teha regulaarset koostööd

- Juhtub, et asju hakatakse tegema valest otsast (enne tegutsetakse ja pärast hakatakse pabereid korda ajama), aga kui sellele tähelepanu juhtida, siis süüdistatakse vallavalitsust kodanikualgatuse takistamises. Ühendused võiksid rohkem tulla ja küsida konkreetse ametniku käest konkreetse asjaajamise kohta.
- Julgustada kodanikuühendusi rohkem pöörduma KOV-i poole ettepanekute ja muredega, et leida koos lahendusi.
- Kindlasti on vajalik ühendusi veelgi rohkem toetada
- Kodanike aktiivsus
- Kodanikeühenduste eestvedamine, suhtlemine KOV-iga
- Kodanikeühenduste suurem aktiivsus
- Kodanikeühenduste suurem huvi koostöö vastu
- Kodanikuühendused peaks olema kordades aktiivsemad, nad võiks esmalt positiivselt olemas olla
- Kodanikuühenduste aktiivsus võiks olla suurem
- Konkreetne kord. Kõiki saaks kohelda võrdselt
- Koostöö on järjest paranenud
- Koostöö on lünklik, kord toimib paremini kord halvemini. Võiks olla ilmselt stabiilsem aga tundub, et vahepeal inimesed väsivad
- Koostööd tuleks suurendada vähemaktiivsete ühendustega. Ümarlaudade, infopäevade korraldamine.
- KOV peaks leidma rohkem rahalisi vahendeid kodanikuühenduste tegevuste rahastamiseks, kuna läbi kodanikeühenduste arengu areneb ka vald.
- Kuiu mõlemad osapooled suudavad asju näha tervikuna, siis on ideaalne olukord saavutatud.
- Kuna vald väike, koostöö ja informeeritus väga hea
- Kõik sujub, rohkemate rahaliste vahendite puhul oleks võimalus saavutada veelgi rohkem.
- Kõik toimib
- Läbi ümarlaudade ja koostöö
- Loeme, et koostöö on meie vallas piisav KOV-i ja kodanikeühenduste vahel.
- Meil on suhteliselt hea koostöö
- Meil on vald väga väike ja kõik tegevus on väike.
- Minu arvates võiks palju olla paremini. Hetkel ei ole selget noorteühendust, kellega asju arutada või siis loodushuviliste seltsi või veel kedagi kolmandat. On olemas näiteks muinsuskaitse selts, kes on tegevuse külmutanud. Minu eesmärk on kõigepealt sisendada inimestesse, et vald on väga huvitatud kodanikeühenduste tekkimisest ja nendega ausate suhete pidamisest. See tähendab, et õhuke valitsemine ei võimalda meil eraldi ametnikke pidada, kuid võimaldab luua pragmaatilised ja usalduslikud suhted, sest kõik teavad kõiki ja kedagi ei ole võimalik petta tühjade lubadustega. Ma arvan, selleks et midagi saavutada peame alustama iseendast ja olen sellega alates valimistest ka tegelenud. Hetkel olen loonud andmebaasi mtü-dest. Kavandan korraldada korteriühistute arutelufoorumi nende probleemide arutamiseks. Kodanikeühenduste teiste vormidega on nii, et 3/4 neist on valdkonna mtü-d (jahiselts, maaparandus jne). Hetkel ei ole ühtegi külaseltsi, eesmärk on julgustada inimesi ja koolitada, et tekiks arusaam, et see on neile vajalik.

- MTÜ-de suurem suutlikkus projekte ellu viia, avalikke teenuseid osutada. Vallavalitsuse valmisolek avalike teenuste osuatmise delegeerimiseks.
- Nad peaksid suutma end ise ka pisut majandada. Praegu elatakse põhiliselt valla eelarve rahaga. Hea on see, et nad teevad projekte-toovad raha ka sisse. Ühendavad inimesi, loovad koduvalla tunnet, maandavad pingeid.
- Oleme huvitatud avalike teenuste üleandmisest, aga kodanikeühenduses pole vajalikku kompetentsi
- Olen seda meelt, et Kuressaarel sujub koostöö kodanikeühendustega hästi. Meil on pikaajalisi lepingulisi partnereid, on konkursipõhiseid finantseerimisprojekte, kodanikeühenduse don kaasatud otsustamisprotsessidesse. Kodanikeühendustel on alati raha vähem kui kõigi heade mõtete teostamiseks tarvis ja KOV-l seadusest tulenevaid kohustusi palju, siis praegu tuleb kitsamalt läbi ajada.
- Olenevalt vajadusest kaasatakse alati
- Olukord on hea.
- Oluline on saada ülevaade linnad tegutsevatest kodanikeühendustest ja nende eesmärkidest/saavutustest ja selleks plaanime kokku võtta ümarlaua (on varem ka olnud, aga ühekordselt) teabe kogumiseks ja ka avalikustamiseks ning koostöövõimaluste selgitamiseks
- Strateegiline planeerimine edaspidise tihedama koostöö kaudu
- Omavaheline operatiivne infovahetus.
- Ootame neilt suuremat aktiivsust
- Parem informeeritus üksteise tegemistest
- Parem koordineeritus
- Passiivsus kodanikeühenduste poolt
- Peale raha saamise võiks kodanikeühendustel olle selgamaid ja arusaadavamaid eesmärki
- Pidev koostöö ja info
- Planeerime kõik huvigrupid kokku saada ja pideva infovahetuse käivitada
- Regulaarne infovahetus, valla arengukavas toodud välja koostöö strateegiad ja tegevuskavad. Ühine taotlus keskvõimule, et vastavalt põhiseadusele eraldatakse kohalikule tasandile funktsioonide täitmiseks piisavad ressursid.
- Riik võiks eraldada KOVile selleks tööks ressursi, et oleks millest koostööd teha ja saaks rohkem algatada ka külaliikumist.
- Rohkem dialoogi
- Rohkem infot kodanikeühenduste suunal, enam kaasamist
- Rohkem initsiatiivi võiks tulla kodanikeühendustelt
- Rohkem kahepoolset infovahetust
- Rohkem omaalgatust.
- Rohkem suhtlemist
- Seda peaks ühendustelt küsima.
- Siin on võimalikud variandid. Paljugi saaks olla paremini, kuid puudu jääb rahastamisvõimalustest
- Tagasiside kodanikeühendustelt võiks parem olla
- Teha rohkem koostööd, edastada infot
- Tihedam infovahetus
- Tuleb rohkem suhelda

- Tuleb suhelda ja koostööd teha
- Usaldus
- Usaldus, koostööga
- Vajalik on parem infovahetus, ümarlaudu võiks korraldada nii KOV kui ka kodanikuühendused
- Valla kodulehte tuleb täiendada
- Vallavalitsus sooviks MTÜdelt kindlasti rohkem aktiivsust, MTÜd aga vallavalitsuselt rohkem raha -- üldiselt on suhted tasakaalus
- Vastastikune informeerimine probleemidest ja tegevuste suurem avalikustamine. Saavutada saab eelkõige vallavalitsuse poolse initsiatiiviga.
- Veelgi tihedam koostöö
- Ühendused peavad esialgu olema usaldusväärsed ja aktiivsed, inimesed nende ridades mõistlikud ja arukad, et saada ka natuke paremini aru KOV töö printsiipidest ja atundma seadusi. Info levitamine kindlasti ka KOVi poolt peab selle jaoks olema piisav.
- Ühenduste suurem aktiivsus ja võime iseseisvalt finantse hankida
- ühenduste tihedam omavaheline suhestumine
- Ümarlaudade toimumine peaks olema regulaarne.

9. Kui teil on veel kommentaare siis kirjutage need palun siia

- 2009.a. sügisel toimusid maakondlikud kodanikuühenduste arengupäevad, kus osales ka Paide linnavalitsus. Teemaks oli kodanikuühenduse juhtimine.
- Arvan ja tean, et väiksed vallad ei suudaks eksisteerida, kui ei toimuks head koostööd kõigi vahel. Minu isiklik arvamus - mõttetus küsimused!
- Ei ole, kohtumiseni 2011 - siis on juba.
- Et kodanikeühendused ise näitaks üles algatusi ja oleks aktiivsed
- Informeeritus ühenduste tegevuse osas on rahuldav, kuid selle lahendamiseks oleme juba ette võtnud küsitluse korraldamise. Välja on saadetud põhjalik ankeet kõikidele vallas tegutsevatele ühendustele. Kokkuvõtteid hakkame tegema alates jaanuari lõpust.
- Jõudu osalemisel ja koostööd!!!
- Kindlasti on koostöö kodanikuühendustega KOV-i jaoks oluline, kuna on rida tegevusi, millega saavad edukalt hakkama pädevad ühendused ja millega KOV ei jõua ega ka pea tegelema, küll on aga KOV huvitatud näiteks teenuse ostmisest. Seda ennekõike näiteks sotsiaalvaldkonnad, huvitegevuses k.a. sport, heakorrastamises (nt. talgute korraldamine), jms. Aktiivsed kodanikeühendused näitavad ka KOV-i tugevust ja kui koostöö toimib ning on avalikkusele nähtav, siis sellest on kohalikule kogukonnale vaid kasu.
- Kodanikeühendusi ei saa tekitada ülevalt poolt. Samuti ei saa neid tegutsema sundida ehk initsiatiiv peab tulema ikka alt. MASU tingimustes peab vald tagama elementaarse seadustega määratu (haridus, kultuur, teed jne). Paratamatult tõmmatakse rahapuuduses kokku teenuseid, mis ei ole vältimatud.
- Kodanikeühenduste aktiivsus ei tohi minna koormavaks tekitamaks erinevaid teravaid vastuolusid sellest tulenevaid erinevaid arusaamu ja tõlgendusi. Aktiivsus ei saa olla aktiivsuse pärast, see peab olema mõnus.

- Kodanikeühenduste aktiivsus on igati oluline ning ov. ülesanne on neid innustada ja tunnustada.
- Kodanikeühenduste kohta Nissi vallas on üldistatult keeruline vastata. Sest nad on väga erinevad. Suurem osa on kokku tulnud iseenda (kultuuri- või muude) huvide ja vajaduste rahuldamiseks. Mõnede huvi ja tegevus seevastu on suunatud siseringist välja, näiteks üks MTÜ on täiesti arvestatava muusikakooli mõõtu, teine jälle pakub supiköögi teenust ja ka lastehoiuteenust. Neist viimastest on vallal tervikuna väga suur praktiline kasu.
- Kodanikeühenduste liikumine ja loomine Lavassaare vallas sai uut hoogu eelmise aasta lõpupoole. Senini on toimunud väga hea koostöö.
- Koostöö ja kodanike kaasatus valla arendamisel on väga hea; kodanikeühenduste üldine aktiivsus ühiskondliku elu korraldusel üldiselt nõrk, sest asume linna lähedal ning teenused on kodanikele käepärased. Üldjuhul on kodanikuühendused aktiivsemad nn. ääremaadel.
- Koostöö paremaks laabumiseks ja kodanikuühenduste parema arengu tagamiseks ja avalikkuse kaasamiseks oleks vajalik sõlmida kolmepoolne koostöö arendamise kavandamise leping Riigivõimu - Omavalitsuste liitude ja Kodanikeühenduste esinduse vahel.
- KOV on huvitatud avalike teenuste üleandmisest mittetulundusühendustele, aga meie OV-s pole vastava kompetentsiga ühendusi.
- Kuna hetkel on pooleli pikaajaline külaseltside ja teiste MTÜ-de koolitus, siis selle raames loodame ka võrgustiku väljakujunemist ja süsteemsema koostöö tekkimist. Algatatud on ka külavanemate statuudi koostamise ja valimise teema, selle realiseerumisel peaks ka asi paranema.
- Küsimused on liiga üldised ja „must-valged“, vastusevariandid ettemääravad ja liialt lahterdavad. Enam peaks asjale lähenema ka MTÜde poolsest vaatenurgast, sest omavalitsus peab täitma temale pandud ülesandeid eelkõige etteantud raamides ja otsustamise laiapõhjalisustamine peab olema samuti reeglustatud, et mitte tekitada võimalikke kunstlikke vastuolusid.
- Küsimustele ei ole võimalik täpselt vastata, kuna küsimuse ühele poolele saab vastata "jah", kuid teisele poolele "ei". Surju vallas on ainult 1100 elanikku, mistõttu ollakse kodanikeühendustega pidevas kontaktis ja teatakse ning toetatakse nende tegevust. Seetõttu ei pea vajalikuks igasuguste reeglite kehtestamist.
- Küsimustele, mis koosnevad kahest osast, pole võimalik täpselt vastata: andmebaas kodanikuühendustest on olemas, aga andmed ei ole avalikustatud kodulehel (küsimus 4.12). Milline peaks olema vastusevariant? Häirib küsitluses surve valla kodulehe suhtes: enamik vallaelanike suhtleb väikevallas teiste kanalite abil.
- Meie oleme oma koostööga kindlalt tõusuteel ja ühendused on järjest enam rahul
- Need kolm vastusevarianti olid natukene ebapiisavad, sest nii mitmelgi korral ei saanud vastata jah, aga variant "ei, pole vajalik" oli liiga resoluutne.
- Olen seda meelt, et ühendused võiksid erinevatest programmidest raha taotlemisel ka vallavalitsusele projekti "teadmiseks" esitada, mis võimaldaks oluliselt paremini kursis olla erinevate ühenduste tegevusega. Minimaalse ülevaate saame, kui ühendused esitavad vallale saadud tegevustoetuse aruande, kus nad kirjeldavad samuti möödunud aastal tehtut.

- Otsedemokraatia suund on huvitav ja kindlasti on meie ühiskonnas palju inimesi kelle ühiskondlikud huvid ületavad isiklikud. Praktika kinnitab seda et, negatiivne müüb siinkohal ka ikka paremini kui positiivne. Valla elanikud ja kodanikuühendused teevad head koostööd, kui millegi vastu peab olema. Hea näitaja - see on juba kompetentsi teine tasand. Ka Šveitsi viimased (130 aastat kokku) kogemused näitavad et, vastuhääletamine läheb nagu lihtsamini ja muhamedlaste pühakodadel ei ole kohta nende maal. Järgmine kompetentsi tasand on analüüs. Mida võiks arvata selle kujunemisest Eesti ühiskonnas. Siis on möödapääsmatu ka sünteesi kompetents Kas EMSL võtab selle püha eesmärgi omale ja kujundab endast viienda võimu meie ühiskonnas ?
- Probleemiks on nii KOV-de võimekus kui ka Kodanikeühenduste võimekus. Riik eraldab liialt vähe raha ja tähelepanu avaliku ja kolmanda sektori koostoimele. Peamine suund peaks olema sotsiaalse kapitali suurendamine, sotsiaalse sidususe kasv. Puuduliku finantseerimise tulemusena on kadumas sotsiaalne turvalisus mistõttu on keeruline organisatsioonide ja üksikisikuid koostöösse kaasata. Viimase aasta jooksul on koostöövõime kohalikul tasandil katastroofiliselt langenud
- Selliste küsimuste taustal on väga raske anda ülevaadet olukorrast väikeses vallas, kus kodanikuühendusi on väga vähe kui üldse. Iga ühendus on üksik juht ja talle ka selliselt lähenetakse. Kindlasti on see suurtes OV-des teisiti.
- Tegelikuses on Kärkla koostöö aasta- aastalt MTÜ- dega paranenud.
- Ühes valla piirkonnas on puudu külaselts (teistes olemas) ja oleme püüdnud korduvalt piirkonda toetada selle tegemisel kuid tagajärjeta.

Eestvedajate küsitluse vastused

1. Vastanute asukoht:

- Harjumaa: Harku, Jõelähtme, Kuusalu (kaks erinevat vastajat), Paldiski
- Ida-Virumaa: Mäetaguse, Iisaku, Sillamäe
- Jõgevamaa: Põltsamaa vald, Tabivere
- Läänemaa: Oru
- Lääne-Virumaa: Tamsalu, Tapa
- Pärnumaa: Pärnu
- Raplamaa: Kohila
- Tartumaa: Ülenurme
- Valgamaa: Otepää, Sangaste
- Võrumaa: Rõuge, Meremäe, Antsla, Lasva

2. Kas olite enne manifesti EMSLi tegemistest kuulnud?

- jah – 18 vastust
- ei, see oli mulle esimene kokkupuude EMSLiga – 3 vastust

3. Kui lõite manifesti projektis kaasa, siis palun märkige järgnevatest, mida järgnevatest tegevustest tegite:

- saatsin infot manifesti projektist oma linna/valla kodanikuühendustele – 10 vastust
- saatsin infot manifesti projektist oma linna/valla kandidaatidele – 4 vastust
- koostasime omapoolseid ettepanekuid kandidaatidele – 4 vastust
- tutvustasin manifesti kohaliku meedia esindajatele – 2 vastust
- korraldasime valimiste eel kohtumisi kandidaatidega – 2 vastust
- muu (rääkisin oma tuttavatele) – 1 vastus

4. Kui lõite manifesti projektis kaasa, siis mis oli teie jaoks kõige keerulisem selles töös?

- Poliitikutele lähenemine
- Mõte, et need kandidaadid kes ei saa võimule, mis nende organisatsioonidest saab
- Ei osalenud aktiivselt töös, edastas oma meilile tulnud info piirkonna MTÜ-dele ja valimisnimekirjade juhtidele
- Keeruline on panna inimesi mõistma, et kodanikualgatused midagi muuta suudavad. Negatiivne oli ka see, et kohalikel valimistel üks valimisliit ei olnud justkui üldse manifestist (heast valimistavast) midagi kuulnud, anti välja trükis, mis oli suunatud isikute pihta ja kus esitati palju valeväiteid vastaskandidaatide tegude ja isikuomaduste kohta. Raske oli ka saada kandidaate inimestega kohtuma, nad olid veendunud, et ega keegi niikuinii ei tule.
- Et Sillamäel puuduvad kodanikuühiskonna struktuurid

- Inimesed ei hakanud kaasa mõtlema. Tundub, et inimesed ei usu üldse sellesse, et nemad ise saavad ka asjade muutmisele kaasa aidata.
- Selgitada kandidaatidele kaasalöömise vajalikkust
- Kontakti saavutamine
- Vaba aja leidmine
- Inimesed on hõivatud ja neil on vähe aega. Või puudub huvi.
- Selgitamine - kodanikuühendused ei saanud täpselt aru, millega tegemist, mis neilt oodatakse. Teema kajastus jäi üsna leigeaks

5. Kui lõite manifesti projektis kaasa, siis kuidas hindate EMSLi poolset tuge (nt. infot, nõuandeid jms)? Kirjutage palun vabas vormis, millest teile oli abi ja millest tundsime puudust? Mis võiks järgmiste sarnaste algatuste puhul paremini olla? (jätke järgmine küsimus vahele ja jätkake vastamist palun küsimusest nr. 7)

- Teoreetiliselt oli asi kõik korras, vastas ootustele, oli hariv ja lihtsustas kodanikualgatuste tööd, tulevikus võiks ka arvestada ka riskidega, et mis juhtub siis, kui valimistel ei lähe hästi
- Usun, et EMSL-i poolne abi ja info oli piisav, lihtsalt ma ise ei leidnud kuigi palju mahti manifesti laiemalt tutvustada-propageerida
- Oli hea, et üldse niisugune algatus EMSL poolt tuli, manifestis olid olulised teemad formuleeritud. Paremini võiks tulevikus läbimõelda, kuidas saab paremini vene kogukonna "omapära olukorra" arvestada ja analüüsida, mis toimub tegelikult linnades, kus enamus moodustavad vene keelt kõnelevad inimesed
- Selline EMSL algatus on tegelikult vägagi asjakohane, aga üks aeg toob ka üldsuse arusaamise ja usu. Tegemist hea ideega, et lepime kokku ja sõnastame, mida me siis tegelikult tahame-ootame.
- EMSLi poolset tuge ei olnud, selgitusi päringule ei järgnenud. Manifest oli sõnaliselt keerulises vormis kostatud, nii vajas see pidevat lahtiseletamist ka kandidaatidele
- rohkem kohtumisi enne üldise manifesti esitamist
- EMSL-i tugi ja info oli olemas. Mulle isiklikult tundub, et meie piirkonnas antud teema ei ole probleemne, sest koostöö KOVi ja kodanikuühenduste vahel toimib hästi

6. Kui te ei lõõnud manifesti projektis kaasa, siis palun märkige, mis oli teie jaoks takistuseks (valige kõik sobivad variandid)

- mul polnud aega sellega tegeleda – 4 vastust
- ei usu, et see meie linnas/vallas midagi muuta võiks – 4 vastust
- ma ei tunne piisavalt teisi kodanikuühendusi oma linnas/vallas – 3 vastust
- mul polnud vajalikke oskusi/teadmisi sellega tegelemiseks – 2 vastust
- kuna olin ise üks kandidaat või/ja töötan kohalikus omavalitsuses, siis ei pidanud ennast õigeaks inimeseks manifestiga tegelema – 1 vastus

7. Mis on teie hinnangul olulisim probleem või lahendamist vajav küsimus teie linnas/vallas kodanikuühenduste ja omavalitsuse vahelistes suhetes? (Võite kirjutada ka mitu probleemi)

- Ei tunnista MTÜ-de osalus, ei delegerita avalikke teenuseid MTÜ-le, kuigi nad osutavad neid teenuseid ühiskondlikult järjepidevalt ja väga heal tasemel. Võib-olla soovitatakse odavalt saada kätte teenused, mida aktiivsed inimesed ja ühingud rahaga vs rahata ikka ära teevad.
- Individualism. Kõik püüavad ise oma probleeme lahendada, sest meie vallas tegutseb ja saab raha ainult üks külaselts.
- Keskkonakaitse, inimeste vaheline koostöö
- Kodanikualgatus võiks alati olla suurem ja aktiivsem. Kogemus näitab seda, et algatus ja tahe PEAB altpoolt tulema. Siin tuleb appi KOV, et eesmärgid ellu viia. Vastupidine variant ei toimi.
- Kodanikuühendused on omavalitsuse olulise mõju all
- Kodanikuühendused võiksid aktiivsemalt osaleda kohalikele probleemidele lahenduste otsimisel, ühelt poolt võiksid ühendused ise initsiatiivi üles näidata, teiselt poolt vast napib ka vallavalitsuse/volikogu huvi kodanikke laiemalt kaasata. Teinekord on küll küsitlusi korraldatud - nt, et kuhu on paslikum laste mänguväljak rajada või millise kuuse otsa konkreetselt jõulude ajal lambikesed panna, aga nn tähtsamad küsimused otsustatakse vallamaja seinte vahel ära. Kümnekond aastat tagasi tegutses kultuuri- ja spordinõuniku osalusel ümarlaud, kus arutati kultuuri ja sporti ning ürituste korraldamist ja rahastamist puudutavaid küsimusi. Siis sai rahvamaja põlengujärgne remont valmis, kahjuks lahkus töölt ka nõunik (uut pole palgatud) ja valminud rahvamaja juhatajalt oodati, et ta suudab ise kõike. Seda arvasid ka seltside liikmed ja ümarlaud "vajus ära".
- Kodanikuühenduste hääle kuulamine
- Kodanikuühenduste motiveerimine
- Koostöö ja kodanikuühiskonna vajaduste aksepteerimine, koostöö ja võimu teostamine alt ülesse
- KOV ametnike ja volikoguliikmete teadlikkust tuleb tõsta kodanikeühenduste potentsiaalset ja positiivset mõjust. Selleks tuleb nendega järjepidevalt rääkida - koolitused. Üldine harituse tase on madal, asjade selgitamine on väga raske protsess, nõ tõlki oleks vaja. Või siis kriitilist massi teadjaid ja harituid.
- KOVi ametnikel puudub motivatsioon, kogemus ja oskus, et kodanikuühendustega koostööd teha
- Paljud töö- ja ehituslepingud on salastatud ja keeldutakse lugemiseks väljastada. Projektide koostamisel kasutatakse maksumaksja raha
- Piisava rahastuse leidmine vabaühendustele
- Poliitikuid ei tunne valla probleeme
- Puudub sisuline koostöö. Suhted põhinevad ühekordsetel rahaeraldustel ja ringide töö kordineerimises
- Rahastamine ja toetused
- Usaldus, koostöö
- Vaba kodanikuühiskond puudub. MTÜd on enamuses KOViga seotud või KOVi asutatud. Need, mis on näiliselt sõltumatud, tegutsevad KOVi poolt antud pinnal ja on KOVi poolt kontrollitud tegevusega. MTÜ Paldiski Naisteklubi ja MTÜ Kooli Infotehnoloogia tegid KÜSK toetusega projekti E-Paldiski e-teenuste kasutamise tutvustamiseks ja kodanikuühiskonna kasvatamiseks. Selle eest kutsuti Naisteklubi juhata pr. Gribunina linnavalitsusse arua andma. Ta sai korraliku peapesu.

- Vallaelanikud ei tunne huvi, mis tehakse vallas ehk siis kuidas panna vallaelanikud huvi tundma oma valla käekäigu vastu?
- Võib-olla vähene teadmine, mida keegi teeb.
- Vähene koostöö erinevate kodanikeühenduste vahel, nõrk koordineerimine ning mõlemapoolselt liiga tagasihoidlik huvi tõsisemaks koostööks

8. Kas pärast valimisi on teie linnas/vallas toimunud mingeid positiivseid arenguid kodanikuühenduste ja omavalitsuse vahelistes suhetes? Kui jah, siis milliseid?

- Areng on laias laastus stabiilselt hea kõigil viimastel aastatel
- Areng on see, et kodanikuühenduste toetus jääb 2010 aastal eelmise aasta tasemele
- Ei – 8 vastust
- Kahjuks ainult negatiivseid
- Kodanikuühenduste Rakendusökoloogia Keskuse ja MTÜ Sillamäe korteriomanike Ühingu initsiatiivil novembris 2009.a.on moodustanud töögrupp "Majndusarengu ja keskkonna tasakaal Sillamäel". Töögrupis on KOVi ja Sillamäe Sadama ettevõtete esindajad, areneb konstruktiivne diskussion, kõik osapooled õpivad koostööd.
- Koostatakse MTÜ rahade taotlemise korra eelnõud
- Kuna pool võimu vahetus, siis jah kutsuti esimesel ühisele nõupidamisele.
- Külade esindajad on muutunud aktiivsemaks
- Linnapea ei ole enam kauge ja omaette funktsioneeriv üksus
- Neutraalsed poliitikud ei sega MTÜ-de tegevust ja nad ei lase ka MTÜ-de tegevusel ennast segada
- Olen saanud aru, et omavalitsus ootab selles asjas pigem altpoolt tulevat initsiatiivi ja seda hetkel väga palju näha pole. Valimiseelisel kohtumisel küll leiti, et vallavalitsuse kodulehel nt peaks olema info vallas tegutsevate kodanikeühenduste kohta, aga ma ei tea, kas andmete kogumisega on alustatud. Omavalitsus küll toetab kodanikeühenduste poolt algatatud projekte omaosalusega, aga see oli ka varem nii. samuti jätkub valla lehe väljaandmine küll vallavalitsuse rahastamisel, kuid väljaandjaks on Iisaku Muusika ja kirjanduse selts. Kaastööd tehakse lehele tasuta.
- Paljud soovivad iseseisvalt tegutseda.
- Peale valimisi käisin vallavanema kohtumas, et valgustada oma tegemisi. Kuna vallal raha ei ole, siis pean kirjutama projekti, et kaasajastada mõni külaseltsi tuba ja oleks võimalik pakkuda avalikku teenust kohapeal.
- Püüame moodustada kodanikualgatusse või teisisõnu külaelu komisjoni volikogu juurde, aga töötavad vastu.
- Täpselt sama jätkub, kuigi NÄILISELT on uus võim. Kusjuures inimesed on nii suures infopuuduses, et arvavadki, et võim on vahetunud. Tegelikult saadi ainult ühest mehest lahti, muu on ikka samasugune korruptsiooni-urgas.
- Vaid nendele organisatsioonidele on asi tulnud kasuks, kes olid valituks osutnud partei toetajad

9. Kui soovite veel midagi öelda, palun tehke seda

- Aitaks riiklik toetus oma katusorganistatsiooni alt, kuna vallad teevad nagunii omatahtsi. Jätkuv vajadus koostöö ja usalduse, kuid ka rahalise tegevustoetuse järgi. Sädeinimesed kustuvad, lahkuvad – mis iganes...
- Jätkata manifesti!
- Kodanikeühendused võiksid omapoolset initsiatiivi rohkem üles näidata ja omavalitsused olla rohkem koostööle avatud. Võib-olla napib maakotades teinekord inimesi, kel töörügamise ja laenukoormate all vaevlemise kõrvalt jätkuks aega ja jõudu vabatahtlikuks tegevuseks kohaliku elu edendamisel. Aga usun, et üksteist toetades ja innustades see ajapikku muutub. Oma roll on siin kahtlemata EMSL-il.
- Leian, et omavalitsuste ja mittetulunduse koostöö peab toimuma vastastikuse austamise ja usalduse õhkkonnas. Tegu ei ole pelgalt raha liikumisega KOV kontolt MTÜ kontole, vaid siiski rohkem moraalse toe ja arenemise ning arendamisega kogukonna ja inimese hüvanguks
- Mis võiks saada nendest kodanikuühendustest, kes tänu valimistele sattusid põlu alla ja kellega ei tehta koostööd, elik manifestil võiks olla ka mingi riskianalüüs, kui nii ei lähe, kuidas peaks minema
- Nii kaua kuni KOVi või riigikokku saamise tõenäosus on täielikus korrelatsioonis raha hulgaga, mida kas (varjatult) suurettevõtja või riigi (linna) rahakotist kasutada on, ei muutu valimised ausaks ja demokraatlikuks. Ja peale valimisi peetakse võimu enda omaks, sest see on ju välja ostetud. Praegu jutuks olev valimiste ühitamine ja muu säärane, ei muuda valimiste olemust, vaid vormi.
- rahvast võiks rohkem kaasata erinevatesse tegemistesse, igaüks eraldi tõmmeldes ei ole tulemused nii head
- Tahtsin ülevaadet omavalitsuste praktikast, milliseid komisjone on moodustatud üle Eesti, KOV liit, organisatsioon, ministeerium ega uuringufirmad ei tea seda. Sain väga "tõhusa" soovitusi, vaadata otse KOV kodulehtedelt. Tahaksin selle asja siiski välja uurida, hakkan otsima rahastajat.
- Vallad ja linnad rikuvad EVP§44lg2 moodustamise kodanikuühenduse, kes hoiab ära seaduse rikkumisi ja halbade lepingute sõlmimist, mis võimaldab maksumaksja raha kasutamist kontrollida ja hoiab ära korrupsiooni
- Üleriigiliselt on vaja külavanema roll selgeks teha. Valge paber ei anna selleks mingit võimalust.